

Ljudski resursi u nastavi geografije Šibensko-kninske županije

Pavlić, Tina

Master's thesis / Diplomski rad

2018

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Science / Sveučilište u Zagrebu, Prirodoslovno-matematički fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:217:968856>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-10-10**

Repository / Repozitorij:

[Repository of the Faculty of Science - University of Zagreb](#)

Tina Pavlić

Ljudski resursi u nastavi geografije
Šibensko-kninske županije

Diplomski rad

Zagreb
2018.

Tina Pavlič

Ljudski resursi u nastavi geografije
Šibensko-kninske županije

Diplomski rad

predan na ocjenu Geografskom odsjeku

Prirodoslovno-matematičkog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu

radi stjecanja akademskog zvanja

magistre edukacije geografije

Zagreb

2018.

Ovaj je diplomski rad izrađen u sklopu diplomskog sveučilišnog studija *Geografija*; smjer: *nastavnički* na Geografskom odsjeku Prirodoslovno-matematičkog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, pod vodstvom doc. dr. sc. Ružice Vuk.

Sveučilište u Zagrebu
Prirodoslovno-matematički fakultet
Geografski odsjek

Diplomski rad

Ljudski resursi u nastavi geografije Šibensko-kninske županije

Tina Pavlić

Izvadak: Predmet istraživanja su ljudski resursi u nastavi geografije Šibensko-kninske županije u školskoj godini 2017./2018. te su istražena njihova osnovna obilježja (dobno-spolna struktura, zvanje, institucija stjecanja akademskog obrazovanje, godine staža, status zaposlenja te status napredovanja u struci). Analizirana je i iskorištenost i opterećenost ljudskih resursa u nastavi geografije Šibensko-kninske županije, broj škola u kojima su zaposleni te neki aspekti njihovih dnevnih migracija. Osim svega navedenog, analizirani su odabrani pokazatelji kvalitete nastave, učestalost stručnog usavršavanja te zadovoljstvo brojem i kvalitetom organiziranog skupnog stručnog usavršavanja. U radu je izrađena i tipologija osnovnih i srednjih škola Šibensko-kninske županije s aspekta učitelja i nastavnika geografije, a kako bi se odredila potreba za ljudskim resursima u nastavi geografije Šibensko-kninske županije u naredne četiri školske godine, analiziran je i broj učenika i razrednih odjela u školskoj godini 2017./2018.

55 stranica; 15 grafičkih priloga; 5 tablica; 16 bibliografskih referenci; izvornik na hrvatskom jeziku

Ključne riječi: ljudski resursi, učitelji i nastavnici geografije, Šibensko-kninska županija

Voditelj: doc. dr. sc. Ružica Vuk

Povjerenstvo: doc. dr. sc. Ružica Vuk
prof. dr. sc. Zoran Curić
dr. sc. Slaven Gašparović, poslijedoktorand

Tema prihvaćena: 8. veljače 2018.

Rad prihvaćen: 3. srpnja 2018.

Rad je pohranjen u Središnjoj geografskoj knjižnici Prirodoslovno-matematičkog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, Marulićev trg 19, Zagreb, Hrvatska.

BASIC DOCUMENTATION CARD

University of Zagreb
Faculty of Science
Department of Geography

Master Thesis

Human resources in geography teaching of the Šibenik-Knin County

Tina Pavlić

Abstract: The subject of the research are human resources in geography teaching of the Šibenik-Knin County in the school year 2017./2018. so their basic attributes (age and gender structure, profession, institution of academic education, years of employment, employment status and status of advancement in the profession) were explored. The utilization and burden of human resources in geography teaching of Šibenik-Knin County, the number of schools in which they are employed, and some aspects of their daily migrations have been analyzed too. In addition, the selected indicators of quality of teaching, the frequency of training for professional development, and satisfaction with the number and quality of organized collective training have been analyzed. The typology of elementary and secondary schools of Šibenik-Knin county was developed in the aspect of geography teacher. In order to determine the need for human resources in geography teaching in Šibenik-Knin County in the following four school years, the number of pupils and grades in the school year 2017/2018 was analyzed.

55 pages; 15 figures; 5 tables; 16 references; original in Croatian

Keywords: human resources, geography teachers, Šibenik-Knin County

Supervisor: Ružica Vuk, PhD, Assistant Professor

Reviewers: Ružica Vuk, PhD, Assistant Professor
Zoran Curić, PhD, Full Professor
Slaven Gašparović, PhD, Postdoctoral Researcher

Thesis submitted: 8th February 2018

Thesis accepted: 3rd July 2018

Thesis deposited in Central Geographic Library, Faculty of Science, University of Zagreb, Marulićev trg 19, Zagreb, Croatia.

ZAHVALE

Zahvalila bih svojoj mentorici doc. dr. sc. Ružici Vuk na svim korisnim savjetima, svojoj pomoći te iskazanoj susretljivosti u izradi rada, ali i tijekom cijelog ovog studija.

Hvala gospođi Ani Perak na pomoći prilikom prikupljanja anketa.

Hvala i Suzani Parašilovac, mojoj profesorici geografije iz srednje škole, koja mi je svojim stilom poučavanja još uvijek veliki uzor.

Hvala mojim kolegama Tei, Moniki, Marinu, Hrvoju i Antoniju, što su mi ovaj diplomski studij učinili lakšim, zabavnijim i ispunjenijim.

Posebno bih zahvalila svojoj obitelji i roditeljima Ivanu i Mandici, na razumijevanju, na podršci i brizi, i to svih ovih godina školovanja.

SADRŽAJ

1. UVOD	1
1.1. Predmet istraživanja	2
1.2. Ciljevi i hipoteze istraživanja	3
1.3. Podaci i metodologija istraživanja	4
1.4. Prostorni i vremenski okvir istraživanja	5
1.5. Pregled dosadašnjih istraživanja	6
2. TIPOLOGIJA ŠKOLA U ŠIBENSKO-KNINSKOJ ŽUPANIJI	9
2.1. Mreža osnovnih škola	12
2.2. Mreža srednjih škola	16
2.3. Tipologija osnovnih škola s aspekta učitelja geografije	18
2.4. Tipologija srednjih škola s aspekta nastavnika geografije	22
3. LJUDSKI RESURSI U NASTAVI GEOGRAFIJE ŠIBENSKO-KNINSKE ŽUPANIJE U ŠKOLSKOJ GODINI 2017./2018.	25
3.1. Dobna i spolna struktura anketiranih učitelja i nastavnika geografije	26
3.2. Stečeno zvanje učitelja i nastavnika geografije	27
3.3. Radni staž i napredovanje u struci	30
3.4. Struktura zaposlenosti učitelja i nastavnika geografije	32
3.5. Struktura tjednog zaduženja te iskorištenost i opterećenost ljudskih resursa u nastavi geografije	33
3.6. Dnevne cirkulacije	38
3.7. Odabrani pokazatelji kvalitete nastave	39
3.8. Stručno usavršavanje	43
4. RASPRAVA	46
5. ZAKLJUČAK	50
 Literatura i izvori	 52
 Popis slika	 VII
Popis tablica	IX
Popis priloga	X

1. UVOD

Šibensko-kninska županija prema Popisu stanovništva iz 2011. godine ima 109 375 stanovnika što čini 2,55 % ukupnog broja stanovnika u Hrvatskoj. Gustoća naseljenosti ove županije iznosi 36,6 stan./km, što je znatno ispod državnog prosjeka te je to karakterizira kao slabo naseljeno područje. Gospodarska razvijenost županije također je ispod nacionalnog prosjeka. Od 1991. godine broj stanovnika Šibensko-kninske županije konstantno se smanjivao te je 2011. godine županija imala 28,3 % manje stanovnika nego spomenute 1991. godine¹.

Takvi demografski trendovi negativno su se odrazili na kretanje broja učenika i mrežu škola u županiji te posljedično i na ljudske resurse² u nastavi u Šibensko-kninskoj županiji.

Ljudske resurse u nastavi čini učitelji i nastavnici kojih je u školama diljem Hrvatske zaposleno više od 60 000³ (DZS, priopćenje 8.1.2. i 8.1.3.). Upravo oni svojim radom u nastavi izravno utječu na kvalitetu obrazovanja, a ono je u razvijenim državama prepoznato kao ključan čimbenik cjelokupnog društvenog razvoja (Strategija obrazovanja, znanosti i tehnologije, NN 124/14).

Učitelji i nastavnici time čine vrlo važan dio hrvatskog društva čiju intelektualnu i mentalnu energiju nadležno Ministarstvo znanosti i obrazovanja, uz kvalitetno upravljanje ljudskim resursima, može angažirati za ostvarivanje aktualnih, razvojnih i stratejskih ciljeva Republike Hrvatske, a sve u svrhu daljnjeg cjelokupnog razvoja hrvatskog društva.

S obzirom na navedeno, glavni je cilj ovoga rada spoznaja osnovnih obilježja ljudskih resursa u nastavi geografije Šibensko-kninske županije, kao jednih od potencijalnih nositelja razvoja u toj demografski i gospodarski slabo razvijenoj županiji Hrvatske.

¹ Podaci o broju stanovnika nisu potpuno usporedivi zbog različite metodologije popisa stanovništva 1991. i 2011. godine.

² Ljudski resursi (potencijali) su ukupna znanja, vještine i sposobnosti, kreativne mogućnosti i motivacija te odanost kojima raspolaže određeno društvo, organizacija ili institucija. Svu tu intelektualnu i mentalnu energiju određeno društvo, organizacija ili institucija može angažirati za ostvarivanje svojih ciljeva i daljnji razvoj (Bahtijarević Šiber, 1999).

³ Točan broj nemoguće je utvrditi zbog metodološkog postupka kojim Državni zavod za statistiku prikuplja podatke.

1.1. Predmet istraživanja

Ljudske resurse u nastavi geografije čine učitelji i nastavnici geografije. Njih je u školskoj godini 2017./2018. u osnovnim i srednjim školama Šibensko-kninske županije zaposleno 35 (prema godišnjim planovima i programima svih osnovnih i srednjih škola u Šibensko-kninskoj županiji), te su oni su predmet istraživanja ovoga rada. Istraživanje obuhvaća analizu dobno-spolne strukture zaposlenih učitelja i nastavnika geografije, njihovo zvanje, instituciju u kojima su stekli akademsko obrazovanje, godine staža, status zaposlenja te status napredovanja u struci. Analizirana je i iskorištenost i opterećenost ljudskih resursa u nastavi geografije zaposlenih u Šibensko-kninskoj županiji (ŠKŽ) koja proizlazi iz njihovih ugovora o radu i strukture radnog zaduženja (Rješenje o tjednom zaduženju), broj škola u kojima su zaposleni te udaljenost mjesta boravišta do radnog/radnih mjesta i najčešće prijevozno sredstvo na isto/iste. Osim svega navedenog, analizirani su odabrani pokazatelji kvalitete nastave, učestalost individualnog i skupnog stručnog usavršavanja te zadovoljstvo brojem i kvalitetom organiziranog skupnog stručnog usavršavanja. Kako bi se odredila potreba za ljudskim resursima u nastavi geografije ŠKŽ u naredne četiri školske godine, analiziran je i broj učenika i razrednih odjela u školskoj godini 2017./2018.

1.2. Ciljevi i hipoteze istraživanja

Cilj ovog istraživanja je izraditi tipologiju osnovnih i srednjih škola Šibensko-kninske županije s aspekta učitelja i nastavnika geografije, istražiti osnovna obilježja učitelja i nastavnika geografije zaposlenih u županiji te analizirati njihovu iskorištenost i opterećenost. Također, svrha rada je i određivanje budućih potreba za učiteljima i nastavnicima geografije u Šibensko-kninskoj županiji na temelju analize broja učenika i razrednih odjela.

S obzirom na postavljene ciljeve u radu će se provjeriti sljedeće hipoteze:

1. Najveći udio osnovnih škola u Šibensko-kninskoj županiji čine male škole s aspekta učitelja geografije.
2. U naredne četiri školske godine potreba za učiteljima i nastavnicima geografije u Šibensko-kninskoj županiji će se smanjiti.
3. Nastava geografije u Šibensko-kninskoj županiji u potpunosti je stručno zastupljena.
4. Opterećenost ljudskih resursa u nastavi geografije manja je u osnovnim nego u srednjim školama.
5. Učitelji i nastavnici geografije češće sudjeluju na županijskim stručnim vijećima nego na državnim stručnim skupovima.

1.3. Podaci i metodologija istraživanja

U izradi ovoga rada korištene su kvalitativne i kvantitativne metode prikupljanja podataka. Proučena je stručna literatura i dostupni izvori, a podaci su obrađeni različitim metodama (poput općih misaonih metoda, matematičkih, statističkih i grafičkih metoda) te su potom interpretirani deskriptivnom i kauzalnom metodom.

Pri obradi podataka i izradi tablica i dijagrama korišten je program Microsoft Excel, a za vizualizaciju mreže osnovnih i srednjih škola te vizualizaciju tipologije škola s aspekta učitelja i nastavnika geografije korišten je ESRI-ev program ArcGIS 10.3.1.

Izvori podataka za opće podatke o Šibensko-kninskoj županiji i stanovništvu su *Razvojna strategija Šibensko-kninske županije 2011. – 2013.* i *Popis stanovništva 2011. godine*, a za mrežu škola *Odluka o donošenju Mreže osnovnih i srednjih škola, učeničkih domova i programa obrazovanja Vlade Republike Hrvatske iz 2011. godine* te službene stranice Šibensko-kninske županije.

Izvor podataka o broju učenika i razrednih odjela bile su službene stranice svih matičnih osnovnih škola i srednjih škola u Šibensko-kninskoj županiji tj. godišnji plan i program svake škole u ŠKŽ za šk. god. 2017./2018.

Podaci o ljudskim resursima u nastavi geografije Šibensko-kninske županije dobiveni su anketnim upitnikom (Prilog 1) poslanim poštom na adrese svih škola u Šibensko-kninskoj županiji. Anketiranje je provedeno u proljeće 2018. godine, njime je bila zahvaćena cijela populacija učitelja i nastavnika geografije, a sudjelovanje u istraživanju bilo je dobrovoljno.

Na kraju istraživanja primijenjena je komparativna metoda kojom su uspoređeni rezultati ovog i prethodnih istraživanja za područje Republike Hrvatske.

1.4. Prostorni i vremenski okvir istraživanja

Istraživani su ljudski resursi u nastavi geografije zaposleni u Šibensko-kninskoj županiji u školskoj godini 2017./2018., te su procijenjene potrebe za učiteljima i nastavnicima geografije u županiji do školske godine 2021./2022.

Površina Šibensko-kninske županije iznosi 5670 km², što uključuje 2994 km² kopnene površine te 2676 km² otočnog područja s morem. Županija ima 285 otoka (većinom nenastanjena), a administrativno je podijeljena na pet upravnih gradova i 15 općina (sl. 1) (Razvojna strategija Šibensko-kninske županije 2011. – 2013.).

Sl. 1. Administrativna podjela Šibensko-kninske županije

1.5. Pregled dosadašnjih istraživanja

Početak znanstvenog istraživanja ljudskih resursa bio je u okviru psihologije rada, a poslije su se ljudskim resursima i upravljanja njima počele baviti i druge znanstvene discipline. U suvremeno doba tom se tematikom ponajviše bavi ekonomija budući da je utvrđena pozitivna uzročno-posljedična povezanost ljudskih resursa s inovativnošću i radnom učinkovitošću, kvalitetom proizvoda i usluga te uspješnošću poslovanja (Blažinić, 2011).

Upravljanje ljudskim resursima bitan je faktor unutarnje dinamike i organiziranja svake organizacije i institucije (Kuka, 2011), pa tako i odgojno-obrazovnih. Ciljevi upravljanja ljudskim resursima u obrazovanju su gospodarski⁴, socijalni⁵ i razvojni⁶ (Bahtijarević-Šiber, 1999, prema Staničić, 2006).

Iako o važnosti jačanja kapaciteta učiteljske profesije te sustavnom poticanju učiteljskih potencijala govori i *Strategija obrazovanja, znanosti i tehnologije* (2014), u Hrvatskoj se tom temom bavi vrlo mali broj znanstvenika među kojima se ističe Stjepan Staničić (2004, 2006b, 2007).

Kvalitetan školski menadžment⁷ iznimno je bitan kako bi se postigli ciljevi obrazovne djelatnosti od državne razine do razine obrazovne ustanove (Staničić, 2003). U Hrvatskoj ne postoji cjelovita skrb za ljudske resurse u školstvu, a obrazovne ustanove, osim upravne, nemaju zadovoljavajuću istraživačku i razvojnu podršku. Posebnu podršku i osposobljavanje u području ljudskih resursa potrebno je omogućiti ravnateljima škola koji, kao rukovoditelji odgojno-obrazovnih ustanova, mogu bitno utjecati na vrsnoću ljudskih resursa zaposlenih u školi (Staničić, 2006a, 2006b).

Prema Joviću (2017), učitelji i metodičari pojedinih nastavnih predmeta nisu se bavili ljudskim resursima svojih kolega u nastavi. Tek poneki su se bavili kompetencijama

⁴ Gospodarski ciljevi upravljanja ljudskim resursima odnose se na racionalno korištenje sredstava uloženi u ljudske resurse u školstvu.

⁵ Socijalni ciljevi upravljanja ljudskim resursima odnose se na unapređenje kvalitete života i rada zaposlenih u školstvu, razvoja njihova osobnog i stručnog potencijala te poboljšanje njihova socijalnog i ekonomskog položaja.

⁶ Razvojni ciljevi upravljanja ljudskim resursima u školstvu odnose se na stvaranje i oblikovanje takvih ljudskih resursa koji će biti prilagodljivi promjenama u obrazovnim ustanovama te promjenama načina života i rada u suvremenom društvu.

⁷ U užem smislu školski menadžment označuje upravljanje ljudskim i materijalnim resursima u odgojno-obrazovnim ustanovama.

učitelja i nastavnika, pa tako Jović (2017; 5) navodi da su to: „...u primarnom obrazovanju Šulentić Begić (2013), razrednoj nastavi Cindrić, Andranka i Bilić-Štefan (2014) te u nastavi biologije Bulić i Novoselić (2017).„

Za razliku od drugih, metodičari i učitelji geografije ponajviše su se bavili istraživanjima ljudskih resursa u nastavi geografije, što je jedan od osnovnih predmeta istraživanja znanstvene discipline metodike geografije.

Ljudske resurse u nastavi geografije u osnovnim i srednjim školama Republike Hrvatske analizirali su Curić, Vuk i Milić (2007) te su došli do zaključka da će u narednom dvadesetogodišnjem razdoblju u prosjeku postojati potreba za zaposlenjem 20 učitelja/nastavnika geografije godišnje. Analizu mreže osnovnih škola, obrazovnih i ljudskih resursa u nastavi geografije u osnovnim školama županija Središnje Hrvatske dala je Vuk (2012). Ona je u svom doktorskom radu, među ostalim, utvrdila da je usvojenost geografskih znanja i razvijenost geografskih vještina bolja u upisnim područjima s kvalitetnijim obrazovnim resursima, no kao takva je i dalje na nezadovoljavajućoj razini (i u primarnom i u sekundarnom obrazovanju) te je stoga potrebno rekonceptualizirati predmetne kurikulume geografije. Demografskim resursima, organizacijom primarnog obrazovanja te ljudskim resursima u nastavi geografije Krapinsko-zagorske županije bavile su se Spevec i Vuk (2012), te su na osnovi tog istraživanja predložile promjenu pravilnika o normi rada učitelja.

Kroz metodičko-didaktički aspekt nastave, ljudskim resursima u nastavi geografije u Republici Hrvatskoj bavili su se Magaš i Marin (2013) te su ustvrdili da suvremena nastava geografije još uvijek nije dovoljno transformirana iz pasivnog učenja u aktivno. Utjecajima demografskih procesa na organizaciju primarnog obrazovanja, tipologijom upisnih područja te iskorištenošću i opterećenošću ljudskih resursa u nastavi geografije Splitsko-dalmatinske županije bavile su se Vuk i Vranković (2016). Tim radom utvrđeno je da su se depopulacijski procesi u Splitsko-dalmatinskoj županiji značajno odrazili na smanjenje učeničkog kontingenta županije što utječe na smanjenje potreba za učiteljima u razrednoj i predmetnoj nastavi, a u ponekim područjima dovodi u pitanje održivost obrazovne funkcije.

Geografskim aspektima razvoja mreže osnovnih škola u Hrvatskoj bavila se Vranković (2017) u doktorskom radu. Ona navodi da se ukupan broj učenika u Hrvatskoj smanjuje brže od broja razrednih odjela što uzrokuje specifične promjene u prosječnoj

veličini razrednih odjela. Kako se promjene veličine razrednih odjela razlikuju među pojedinim tipovima upisnih područja odnosno škola, produbljuju se razlike u uvjetima obrazovanja u pojedinim dijelovima Hrvatske. S obzirom na to, u radu je izdvojeno čak 51 upisno područje u Republici Hrvatskoj s teško održivom obrazovnom funkcijom, a iznesene su i implikacije razvoja osnovnoškolske mreže na buduće potrebe za učiteljima geografije i strukturu njihova obrazovanja.

U diplomskom radu Jović (2017) se bavio ljudskim resursima u nastavi geografije u osnovnim i srednjim školama Vukovarsko-srijemske i Osječko-baranjske županije te ustvrdio da su učitelji i nastavnici geografije u tom području deficitarno zanimanje za razliku od većine drugih dijelova Hrvatske.

Upravo taj rad Dragana Jovića, uz seminarsku temu „Primarno obrazovanje u Šibensko-kninskoj županiji“ za terensku nastavu pod vodstvom doc. dr. sc. Ružice Vuk, bili su glavna inspiracija za izradu ovog diplomskog rada.

2. TIPOLOGIJA ŠKOLA U ŠIBENSKO-KNINSKOJ ŽUPANIJI

U ovom poglavlju analizirana je mreža osnovnih i srednjih škola Šibensko-kninske županije te je napravljena tipologija škola s aspekta učitelja i nastavnika geografije.

Mreža škola obuhvaća sve ustanove koje provode programe primarnog i sekundarnog obrazovanja na području za koje se mreža utvrđuje, s popisom svih objekata u kojima se provodi odgoj i obrazovanje. Mrežom škola utvrđuje se i upisno područje svake škole.

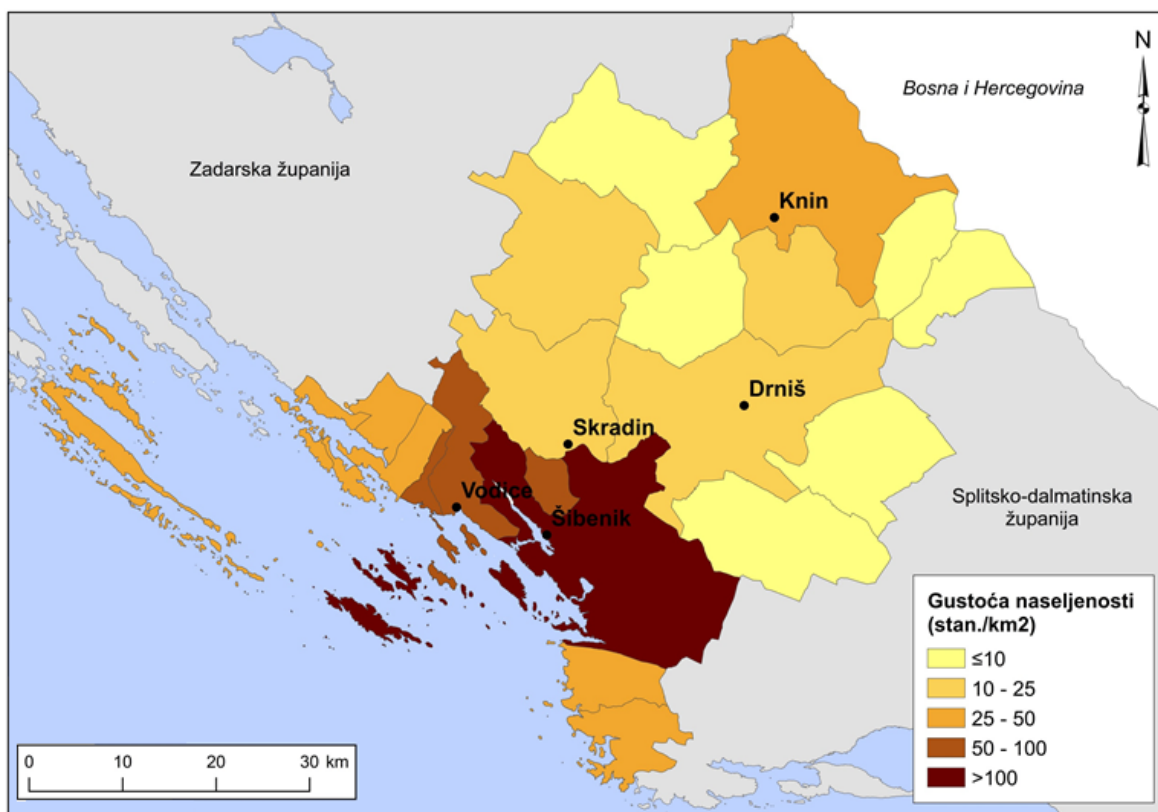
Na temelju članka 9. i članka 10. *Zakona o odgoju i obrazovanju* (NN 87/08) mrežu školskih ustanova za svoje područje predlažu osnivači. Potom Ministarstvo znanosti i obrazovanja, uz mišljenje Nacionalnog vijeća za razvoj ljudskih potencijala, donosi konačni prijedlog mreže školskih ustanova koji odlukom usvaja Vlada Republike Hrvatske.

Mreža školskih ustanova ustrojava se na temelju demografskih, gospodarskih i urbanističkih kretanja na području županije, udovoljavajući pritom zahtjevima dostupnosti i racionalnog ustroja upisnih područja, te ispunjavajući uvjete i mjerila propisana *Državnim pedagoškim standardom* (NN 63/08).

Mrežom nisu predviđena ukidanja škola, ali je iskazana potreba osnivača za osnivanjem novih škola i uvođenjem novih programa, mogućim statusnim promjenama područnih škola i promjenama osnivačkih prava koje sukladno propisima mogu donositi osnivači (*Odluka o donošenju Mreže osnovnih i srednjih škola, učeničkih domova i programa obrazovanja*, 2011).

Osnovni elementi za izradu mreže školskih ustanova su geografski položaj i naseljenost područja na kojemu djeluju školske ustanove, broj djece, demografska projekcija, udaljenost školskih ustanova te potrebe tržišta rada.

Stoga, valja napomenuti da Šibensko-kninska županija ima vrlo neravnomjernu prostornu distribuciju stanovništva (sl. 2). Kao posljedica litoralizacije glavnina stanovništva koncentrirana je u priobalnom dijelu županije, većina otoka je nenaseljena dok je unutrašnjost županije vrlo rijetko naseljena kao posljedica ratnog stradavanja i poslijeratnog iseljavanja (*Razvojna strategija Šibensko-kninske županije 2011. – 2013.*).

Sl. 2. Gustoća naseljenosti Šibensko-kninske županije 2011. godine

Takva prostorna distribucija stanovništva uvjetovala je neravnomjernu prostornu distribuciju škola unutar županije, pri čemu mnoge škole imaju otežane uvjete rada narušavajući zahtjeve dostupnosti i racionalnog ustroja.

Unutar županije mogu se izdvojiti dva demografska procesa: stagnacija ili blagi porast stanovništva u priobalnom području te izraziti pad broja stanovnika u unutrašnjosti tj. u drniškoj i kninskoj zagori. Iako Šibensko-kninska županija ima trend izrazite depopulacije stanovništva, njezine općine su u još težem položaju budući da većina njih demografski izumire (*Razvojna strategija Šibensko-kninske županije 2011. – 2013.*).

Takvi demografski trendovi posljednjih dvadesetak godina negativno su se odrazili na kretanje broja školskih obveznika te na mrežu školskih ustanova. Primjera radi, školske godine 2007./2008. u Šibensko-kninskoj županiji osnovne škole pohađalo je 9552 učenika, a srednje škole 4731 učenik (*Razvojna strategija Šibensko-kninske županije 2011. – 2013.*). Ove 2017./2018. školske godine osnovne škole pohađa 7245 učenika, a srednje škole 3687 učenika.

Dakle, u 10 godina broj učenika u Šibensko-kninskoj županiji smanjio se u osnovnim školama za 24,2 %, a u srednjim školama za 22,1 %. Riječ je o ukupno 3351 učeniku manje u sustavu primarnog i sekundarnog obrazovanja u razdoblju od 10 godina.

Za očekivati je da će se gore navedeni demografski procesi u županiji nastaviti, te da će se nesklad u prostornoj distribuciji stanovništva povećati. U takvim uvjetima zahtjeve dostupnosti i racionalnog ustroja školskih ustanova propisanih *Zakonom o odgoju i obrazovanju u osnovnoj i srednjoj školi* (NN 87/08) bit će sve teže ispuniti.

2.1. Mreža osnovnih škola

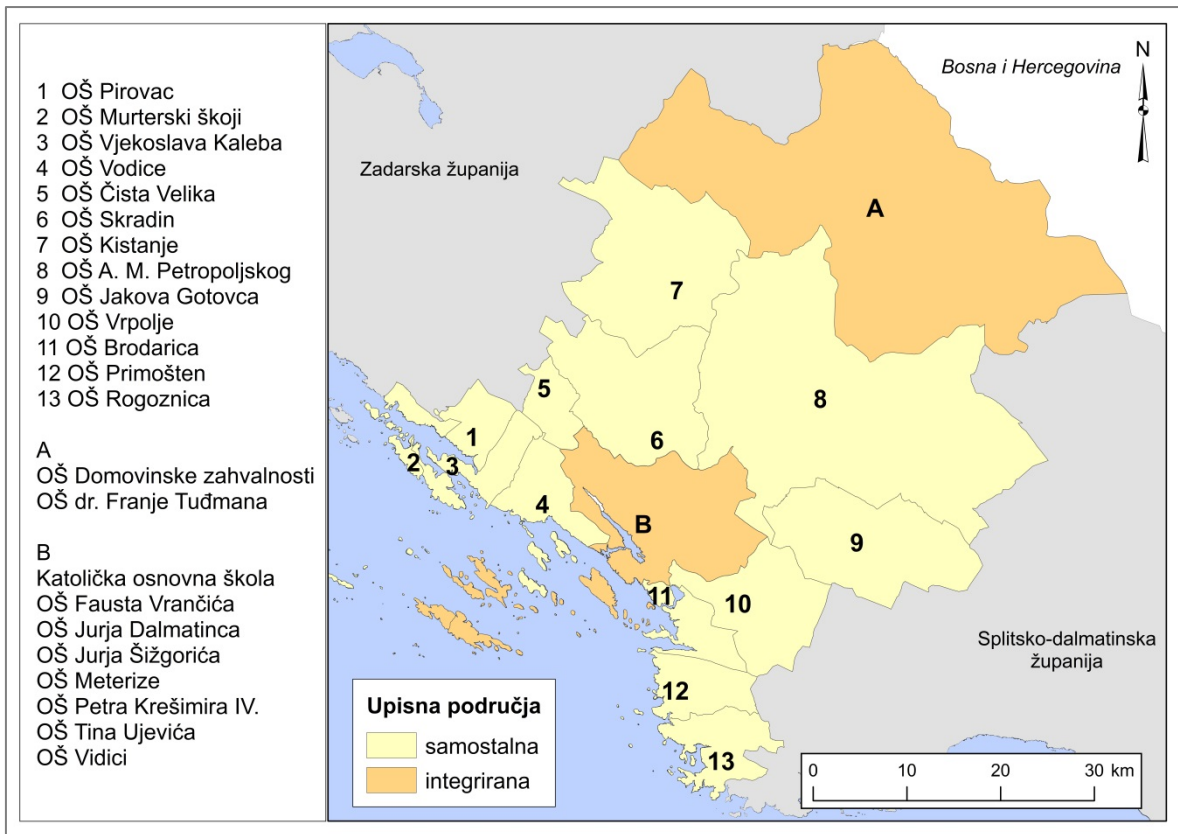
Prema *Odluci o donošenju Mreže osnovnih i srednjih škola, učeničkih domova i programa obrazovanja Vlade Republike Hrvatske* iz 2011. godine, mrežu osnovnih škola u Šibensko-kninskoj županiji činile su 22 matične škole (ukupno 54 školskih jedinica) te je iskazana potreba za osnivanjem triju novih osnovnoškolskih ustanova (OŠ Knin u Kninu, OŠ Bilice u Bilicama te OŠ Meterize u Šibeniku).

Od stupanja na snagu spomenute Odluke o donošenju Mreže osnovnih i srednjih škola do danas, došlo je do određenih promjena u mreži osnovnih škola Šibensko-kninske županije. Grad Šibenik osnovao je OŠ Meterize, te su joj pridružene područne škole Zlarin i Prvić Šepurine (prije pod OŠ Fausta Vrančića). Također, ukinute su dvije školske jedinice OŠ Antuna Mihanovića Petropoljskog u Drnišu, a to su Područni odjel⁸ Radonić II i Područna škola Kaočine.

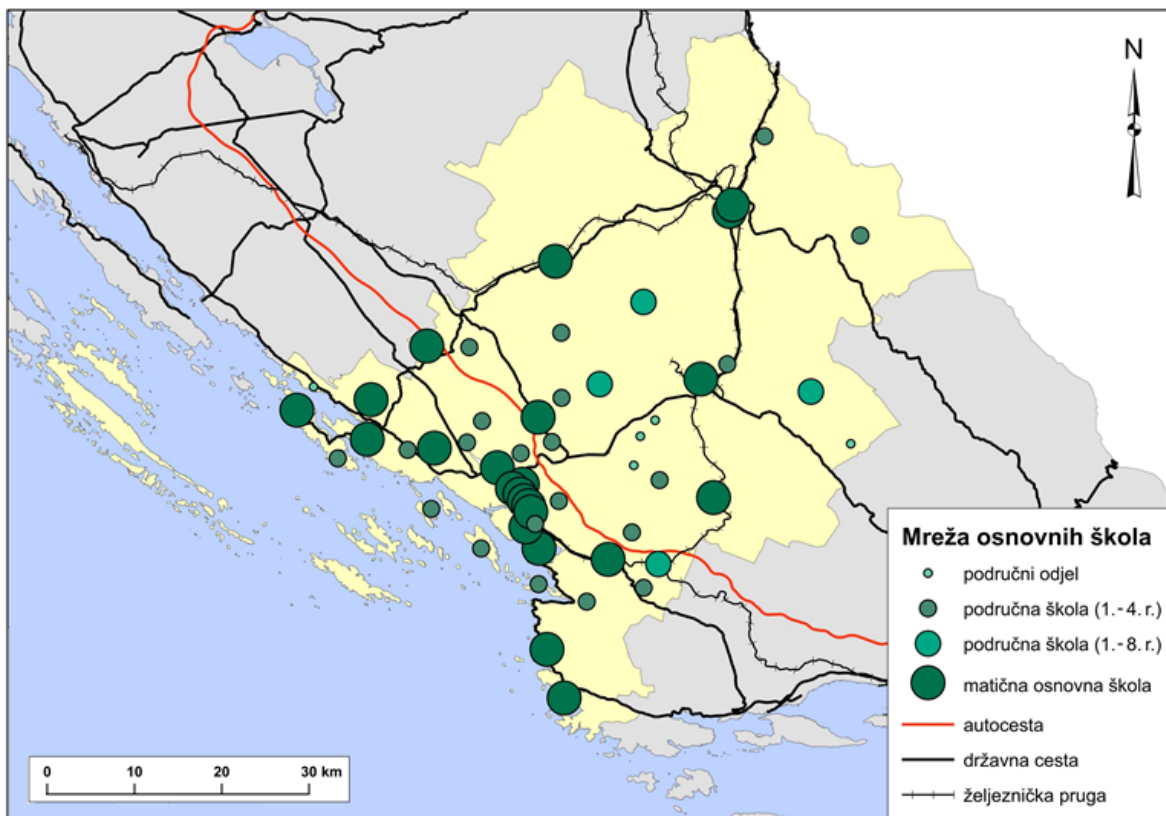
Primarno obrazovanje u Šibensko-kninskoj županiji je u školskoj godini 2017./2018. organizirano u 23 matične osnovne škole, četiri osmorazredne i 21 četverorazrednoj područnoj školi te u pet područnih odjela (sl. 3 i sl. 4). Od 23 matične osnovne škole jednu je osnovala Šibenska biskupija, devet Grad Šibenik, a 13 škola Šibensko-kninska županija.

Sveukupno se radi o 53 školske jedinice i 451 razrednom odjelom koje pohađa 7245 učenika. Pritom, razrednu nastavu pohađa 3703 učenika u 242 razredna odjela, dok predmetnu nastavu pohađa 3542 učenika u 209 razrednih odjela. Svaka matična osnovna škola u prosjeku ima 315 učenika, no uzimajući u obzir stvaran broj učenika svih osnovnih škola vidljive su velike razlike. Tako najmanja osnovna škola ima ukupno 55 učenika (OŠ Jakova Gotovca u Unešiću), a najveća ima ukupno 713 učenika (OŠ Domovinske zahvalnosti u Kninu).

⁸ Područni odjel čini dislocirani razredni odjel ili odjeli formirani izvan sjedišta matične škole, a koji ne ispunjavaju uvjete za osnivanje područne škole (*Državni pedagoški standard* (NN 63/08)).

Sl. 3. Upisna područja osnovnih škola Šibensko-kninske županije školske god. 2017./2018.

Sl. 4. Mreža osnovnih škola Šibensko-kninske županije 2017./2018. školske godine

Analizom broja učenika u razrednoj i predmetnoj nastavi osnovnih škola u ŠKŽ utvrđeno je da će u narednom četverogodišnjem razdoblju u predmetnoj nastavi doći do porasta broja učenika za 161⁹, odnosno porasta od 4,5 % na razini županije (Prilog 2). Riječ je o osam¹⁰ razrednih odjela više, ukoliko govorimo o optimalnom broju učenika u razrednom odjelu propisanim *Državnim pedagoškim standardom osnovnoškolskog sustava odgoja i obrazovanja* (NN 63/08).

Unutar same županije moguće je izdvojiti dva različita trenda. Generalno, u priobalnom području ŠKŽ doći će do porasta broja učenika u osnovnim školama. U većini škola priobalnog područja doći će do povećanja broja učenika za pola do jedan razredni odjel, dok će u nekima doći i do povećanja broja učenika za dva razredna odjela (OŠ Jurja Šižgorića i OŠ Petra Krešimira IV. u Šibeniku te OŠ Vodice). Naspram toga, u unutrašnjosti Županije će generalno doći do smanjenja broja učenika te ponegdje i do gubitka jednog razrednog odjela. Iznimka od dane generalizacije su OŠ Vrpolje u Vrpolju i OŠ Fausta Vrančića u Šibeniku koje će u narednom četverogodišnjem razdoblju izgubiti pola odnosno jedan razredni odjel.

No, valja napomenuti da je povećanje broja učenika u predmetnoj nastavi Šibensko-kninske županije tek kratkoročno. Uzrok tomu je nešto veći broj djece rođene u Šibensko-kninskoj županiji 2008., 2009. i 2010. godine (tab. 1) te su oni trenutno u sustavu razredne nastave. Nakon te tri navedene godine broj rođenih se počeo smanjivati što znači da će prvo u narednom četverogodišnjem razdoblju (do školske godine 2021./2022.) doći do smanjenja broja učenika u razrednoj nastavi, a zatim će u idućem četverogodišnjem razdoblju (do školske godine 2025./2026.) doći i do smanjenja broja učenika u predmetnoj nastavi.

Iz navedenoga se jasno zaključuje da je pri procjenama budućeg kretanja broja školskih obveznika nužno pratiti trendove i analizirati demografske procese određenog prostora, a iste valja uzeti u obzir i pri planiranju kadrovske potrebe te upisnih kvota na nastavničke studijske programe.

⁹ Pri izračunu su zanemarene eventualne migracije stanovništva.

¹⁰ Navedeni broj razrednih odjela samo je figurativan, budući da je povećanje broja učenika izraženo na razini županije, a ne upisnih područja pojedinih osnovnih škola. Osim toga, razredni odjeli često brojem učenika ne odgovaraju optimalnom, koji prema *Državnom pedagoškom standardu osnovnoškolskog sustava odgoja i obrazovanja* (NN 63/08) ima 20 učenika.

Tab. 1. Broj rođenih u Šibensko-kninskoj županiji od 2001. do 2016. godine

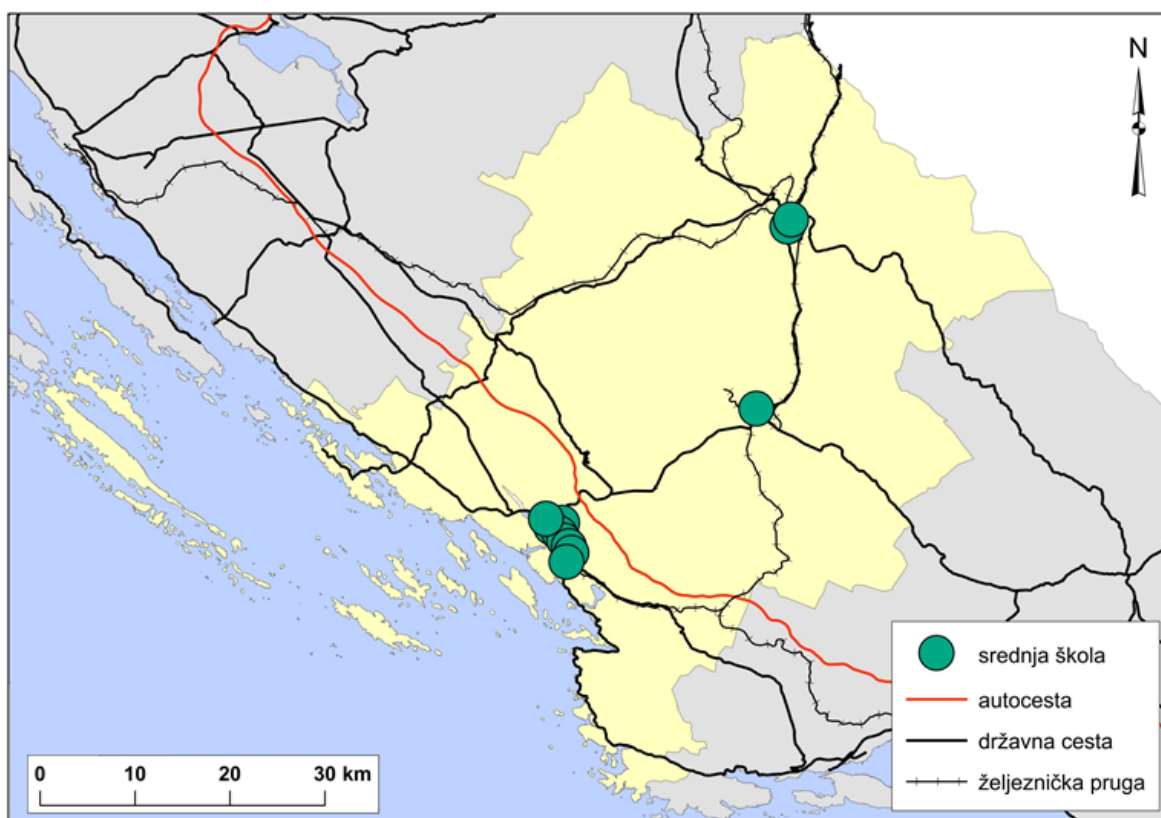
Godina	Broj rođenih	Godina	Broj rođenih
2001.	961	2009.	1008
2002.	961	2010.	998
2003.	936	2011.	895
2004.	890	2012.	918
2005.	954	2013.	890
2006.	905	2014.	916
2007.	914	2015.	819
2008.	997	2016.	834

Izvor: DZS RH, On line baza podataka, www.dzs.hr (17. 06. 2018.)

2.2. Mreža srednjih škola

U Šibensko-kninskoj županiji mrežu srednjih škola čini 11 srednjoškolskih ustanova kao što je utvrđeno *Odlukom o donošenju Mreže osnovnih i srednjih škola, učeničkih domova i programa obrazovanja Vlade Republike Hrvatske* iz 2011. godine. Osim spomenutih 11 srednjih škola Odlukom su u mrežu uključene i Šibenska privatna gimnazija¹¹ i Glazbena škola Ivana Lukačića u Šibeniku, no one nisu uključene u ovo istraživanje.

Osnivač svih 11 srednjih škola je Šibensko-kninska županija. Njih osam nalazi se u Gradu Šibeniku, dvije u Kninu te jedna u Drnišu (sl. 5). U školskoj godini 2017./2018. u navedenim školama provode se obrazovni programi iz 13 različitih obrazovnih područja, a nastavu pohađa 3687 učenika u 178 razrednih odjela.

Sl. 5. Mreža srednjih škola Šibensko-kninske županije 2017./2018. školske godine

¹¹ Posljednje dvije školske godine (2016./2017. i 2017./2018.) Šibenska privatna gimnazija ne provodi gimnazijski obrazovni program zbog nedovoljnog broja upisanih učenika (informacija dobivena telefonski od ravnatelja Z. Pešića).

Svaka srednja škola u prosjeku ima 335 učenika, s time da je brojem učenika najveća Gimnazija Antuna Vrančića u Šibeniku s 564 učenika, a najmanja Industrijsko-obrtnička škola u Šibeniku koja ima 258 učenika.

Osim spomenute Gimnazije Antuna Vrančića, sve srednje škole u ŠKŽ brojem učenika su ispod optimalne veličine srednje škole propisane *Državnim pedagoškim standardom srednjoškolskog sustava odgoja i obrazovanja* (NN 63/08).

Pod pretpostavkom da će svi učenici predmetne nastave u osnovnim školama ŠKŽ svoje školovanje nastaviti u srednjim školama ŠKŽ te zanemarujući migracije, utvrđeno je da će u narednom četverogodišnjem razdoblju doći do smanjenja broja srednjoškolskih učenika za 3,9 % (Prilog 3). Riječ je o 145 učenika manje, odnosno o šest¹² razrednih odjela manje ukoliko govorimo o optimalnom broju učenika u razrednom odjelu propisanim *Državnim pedagoškim standardom srednjoškolskog sustava odgoja i obrazovanja* (NN 63/08).

¹² Navedeni broj razrednih odjela samo je figurativan, budući da je smanjenje izraženo na razini županije. Ne može se znati u kolikom broju te koju vrstu obrazovnog programa učenici hoće, odnosno neće upisati. K tome, razredi odjeli brojnih srednjoškolskih obrazovnih programa često odudaraju brojem učenika od optimalnog (a poneka su brojem učenika i znatno ispod minimalnog) propisanim *Državnim pedagoškim standardom srednjoškolskog sustava odgoja i obrazovanja* (NN 63/08).

2.3. Tipologija osnovnih škola s aspekta učitelja geografije

Na temelju *Nastavnog plana i programa za osnovnu školu*¹³ (2006) i *Pravilnika o tjednim radnim obvezama učitelja i stručnih suradnika u osnovnoj školi* (NN 34/14), Vuk (2012) je napravila tipologiju osnovnih škola s aspekta učitelja geografije koja je korištena i u ovome radu.

Prema Vuk (2012), svaka osnovna škola s četiri razredna odjela u predmetnoj nastavi je za učitelja geografije vrlo mala jer mu osigurava samo trećinu sati od propisane norme¹⁴. Optimalna osnovna škola prema *Državnom pedagoškom standardu* (NN 63/08) u predmetnoj nastavi ima osam odjela, no to je za učitelja geografije mala škola budući da mu ne osigurava punu radnu normu. Optimalne osnovne škole za učitelja geografije imaju devet¹⁵ do 11 razrednih odjela u predmetnoj nastavi. U njima je učitelj geografije tjedno opterećen sa 17 do 21 satom redovite nastave geografije, te ga se do pune norme zadužuje s drugim oblicima neposrednog odgojno-obrazovnog rada¹⁶ ili ostalim poslovima¹⁷ koji se izjednačuju s neposrednim odgojno-obrazovnim radom. Velike škole za učitelja geografije imaju 12 ili 13 razrednih odjela u predmetnoj nastavi te on u njima ostvaruje sva prava iz rada bez obavljanja drugih oblika rada. Osnovne škole koje imaju 14 i više razrednih odjela u predmetnoj nastavi za učitelja geografije su vrlo velike budući da moraju zaposliti više od jednog učitelja geografije.

Na temelju podataka o broju razrednih odjela u predmetnoj nastavi školske godine 2017./2018., analizirane su sve matične osnovne škole i osmorazredne područne škole kojih je u ŠKŽ ukupno 27. Također, na temelju procjene broja razrednih odjela

¹³ Nastavni predmet Geografija se prema važećem *Nastavnom planu i programu za osnovnu školu* (2006) poučava od petog do osmog razreda, i to u trajanju od 1,5 sat tjedno (52 sata godišnje) u petom razredu te po dva sata tjedno (70 sati godišnje) u šestom, sedmom i osmom razredu.

¹⁴ Norma rada učitelja geografije u osnovnoj školi iznosi 22 do 24 sata redovite nastave geografije tjedno za puno radno vrijeme (Pravilnik o tjednim radnim obvezama učitelja i stručnih suradnika u osnovnim školama (NN 34/14)).

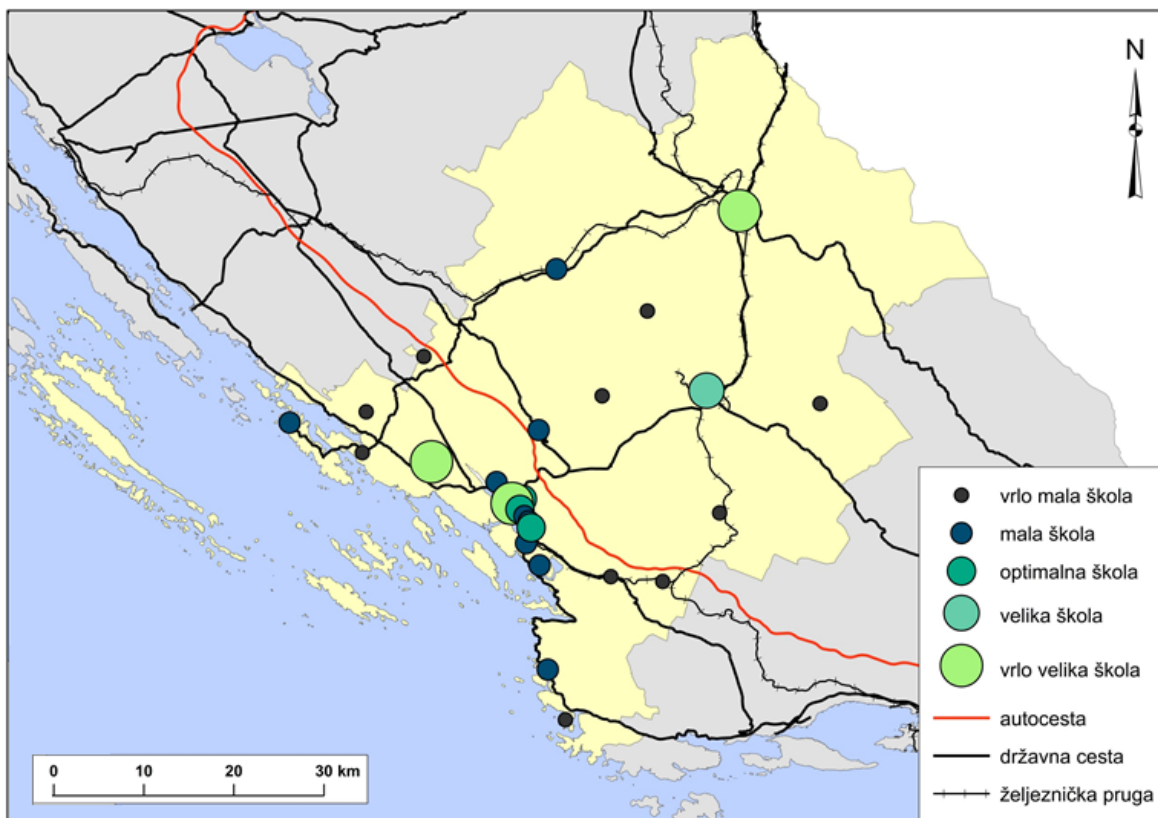
¹⁵ Uz suglasnost nadležnog Ministarstva u izdvojenim slučajevima se dopušta „punjenje norme“ učiteljima sa 17 sati redovite nastave.

¹⁶ Ostali oblici neposrednog odgojno-obrazovnog rada mogu biti dodatna nastava, dopunska nastava, izborna nastava, izvannastavne aktivnosti i razredništvo.

¹⁷ Poslovi koji se izjednačuju s neposrednim odgojno-obrazovnim radom su poslovi satničara, voditelja smjene, voditelja školske zadruge, voditelja županijskog stručnog vijeća, koordinатора školskih i međunarodnih projekata, sindikalnog povjerenika, povjerenika zaštite na radu itd.

2021./2022.¹⁸ utvrđene su promjene u veličini škola s aspekta nastavnika geografije te promjene potreba za učiteljima geografije.

Sukladno navedenoj tipologiji u ŠKŽ (za 2017./2018. školsku godinu) izdvojene su tri vrlo velike osnovne škole, jedna velika, četiri optimalne škole, devet malih te 10 vrlo malih osnovnih škola s aspekta učitelja geografije (sl. 6).

Sl. 6. Tipologija osnovnih škola Šibensko-kninske županije školske godine 2017./2018. s aspekta učitelja geografije

Izvor: Podaci o broju razrednih odjela u predmetnoj nastavi osnovnih škola ŠKŽ; godišnji planovi i programi svih osnovnih škola ŠKŽ za školsku godinu 2017./2018.

Najviše je vrlo malih škola s aspekta učitelja geografije (37 % od ukupnog broja osnovnoškolskih jedinica u ŠKŽ), te sve one u školskoj godini 2017./2018. imaju po četiri razredna odjela u predmetnoj nastavi. Takvo stanje (status i broj razrednih odjela) zadržat će u narednom četverogodišnjem razdoblju matična škola Vrpolje i njezina PŠ Perković, OŠ Jakova Gotovca u Unešiću, OŠ Pirovac, OŠ Rogoznica, PŠ Gradac i PŠ Oklaj. U PŠ Drinovci doći će do smanjenja broja razrednih odjela na tri, a do povećanja broja razrednih

¹⁸ Procjena je napravljena zanemarujući eventualne migracije stanovništva.

odjela doći će u OŠ Vjekoslava Kaleba u Tisnom (+1) i OŠ Čista Velika (+1) te će one promijeniti status u malu školu za učitelje geografije. Dakle, u narednom četverogodišnjem razdoblju, u ovim školama bit će ukupno jedan razredni odjel više u predmetnoj nastavi.

Male škole za učitelja geografije druge su po zastupljenosti (33,3 %) u ŠKŽ. Njih šest imaju po osam razrednih odjela u predmetnoj nastavi, dok preostale tri imaju po pet razrednih odjela predmetne nastave (OŠ Murterski škoji u Murteru, OŠ Primošten i OŠ Skradin). Do promjene stanja u školskoj godini 2021./2022. neće doći u navedenim malim školama s pet razrednih odjela, dok će OŠ Kistanje ostati mala škola ali sa samo sedam razrednih odjela u predmetnoj nastavi. OŠ Meterize, OŠ Tina Ujevića i Katolička osnovna škola u Šibeniku te OŠ Brodarica postat će optimalne škole za učitelja geografije budući da će u njima doći do povećanja za jedan razredni odjel u predmetnoj nastavi. Optimalna škola postat će i OŠ Jurja Šižgorića, ali s povećanjem za dva razredna odjela. Ukupno će u naredne četiri godine u malim školama doći do povećanja za pet razrednih odjela u predmetnoj nastavi.

Optimalne škole s aspekta učitelja geografije čine 14,8 % osnovnoškolskih jedinica u ŠKŽ. OŠ dr. Franje Tuđmana u Kninu će i za četiri godine imati 10 razrednih odjela, dok će u OŠ Fausta Vrančića u Šibeniku doći do smanjenja broj razrednih odjela sa 11 na 10 te će one zadržati status optimalne škole. Do promjene statusa doći će u OŠ Petra Krešimira IV. u Šibeniku s 10 i u OŠ Vidici u Šibeniku s 11 razrednih odjela u predmetnoj nastavi ove školske godine. Obje škole će za četiri godine imati 12 razrednih odjela u predmetnoj nastavi te će time postati velike škole s aspekta učitelja geografije. Ukupno će u optimalnim školama doći do povećanja za dva razredna odjela u predmetnoj nastavi.

Jedina velika škola u ŠKŽ ove školske godine je matična škola OŠ Antuna Mihanovića Petropoljskog u Drnišu s 12 razrednih odjela u predmetnoj nastavi, a takvo stanje zadržat će se i u naredne četiri godine. No, valja napomenuti da je to zapravo najveća osnovna škola u ŠKŽ. Kada bi se matičnoj školi pribrojale osmorazredne područne škole (PŠ Drinovci, PŠ Gradac i PŠ Oklaj), broj razrednih odjela u predmetnoj nastavi za ovu školsku godinu iznosio bi 24 te bi prema toj metodologiji OŠ Antuna Mihanovića Petropoljskog zapravo imala status vrlo velike škole za učitelja geografije.

Vrlo velike škole s aspekta učitelja geografije čine 11,1 % osnovnoškolskih jedinica u ŠKŽ. To su OŠ Domovinske zahvalnosti u Kninu i OŠ Vodice sa 17 razrednih odjela i OŠ Jurja Dalmatinca u Šibeniku s 14 razrednih odjela u predmetnoj nastavi. One svoj

status vrlo velike škole u naredne četiri godine neće promijeniti, iako će se brojem razrednih odjela u predmetnoj nastavi OŠ Domovinske zahvalnosti smanjiti za jedan, a OŠ Vodice povećati za dva razredna odjela. Radi se o ukupno jednom razrednom odjelu više u vrlo velikim školama u narednom četverogodišnjem razdoblju.

Ukupno gledajući, u školskoj godini 2021./2022., u Šibensko-kninskoj županiji bit će s aspekta učitelja geografije tri vrlo velike škole, tri velike, sedam optimalnih škola, šest malih i osam vrlo malih škola. Takva mreža škola za učitelje geografije je optimalnija i racionalnija budući da će imati veća prava iz ugovora o radu i bolje uvjete rada.

Na razini županije će u narednom četverogodišnjem razdoblju u osnovnim školama doći do povećanja ukupnog broja razrednih odjela za devet, iz čega proizlazi potreba za zaposlenjem jednog novog učitelja geografije u punom radnom vremenu. No, kao što je ranije spomenuto, takvo povećanje broja učenika je kratkoročno, a s time je kratkoročna i potreba za zaposlenjem jednog novog učitelja geografije.

2.4. Tipologija srednjih škola s aspekta nastavnika geografije

Tipologiju srednjih škola s aspekta nastavnika geografije napravio je Jović (2017) na temelju *Pravilnika o normi rada nastavnika u srednjoškolskoj ustanovi* (NN 94/10), a prema ukupnom broju sati geografije koji se tjedno izvode u određenoj školi¹⁹.

Jović s aspekta nastavnika geografije izdvaja vrlo male srednje škole (s manje od 10 sati nastave geografije tjedno) kao one u kojima nastavnik ne ostvaruje niti polovinu svoje pune norme²⁰, i male srednje škole (s 11 do 19 sati nastave geografije tjedno) u kojima nastavnik također ne može ostvariti punu normu ako ga se još ne zaduži s više od dva sata tjedno ostalim poslovima izjednačenim s neposrednim odgojno-obrazovnim radom²¹. Nadalje, izdvaja optimalne srednje škole (s 20 do 22 sata nastave geografije tjedno) u kojima nastavnici samo redovitom nastavom ili uz jedan do dva sata tjedno ostalih oblika neposrednog odgojno-obrazovnog rada ostvaruju punu normu. U velikim srednjim školama s aspekta nastavnika geografije tjedno se izvodi 23 do 25 sati nastave geografije te se u njima nastavnika zadužuje iznad norme (uz plaćanje prekovremenih sati) ili se zapošljava dodatni nastavnik geografije. Više od 26 sati nastave geografije tjedno imaju vrlo velike srednje škole te one zapošljavaju dva ili više nastavnika geografije, ovisno o ukupnom broju sati geografije koji se tjedno izvode u takvim školama.

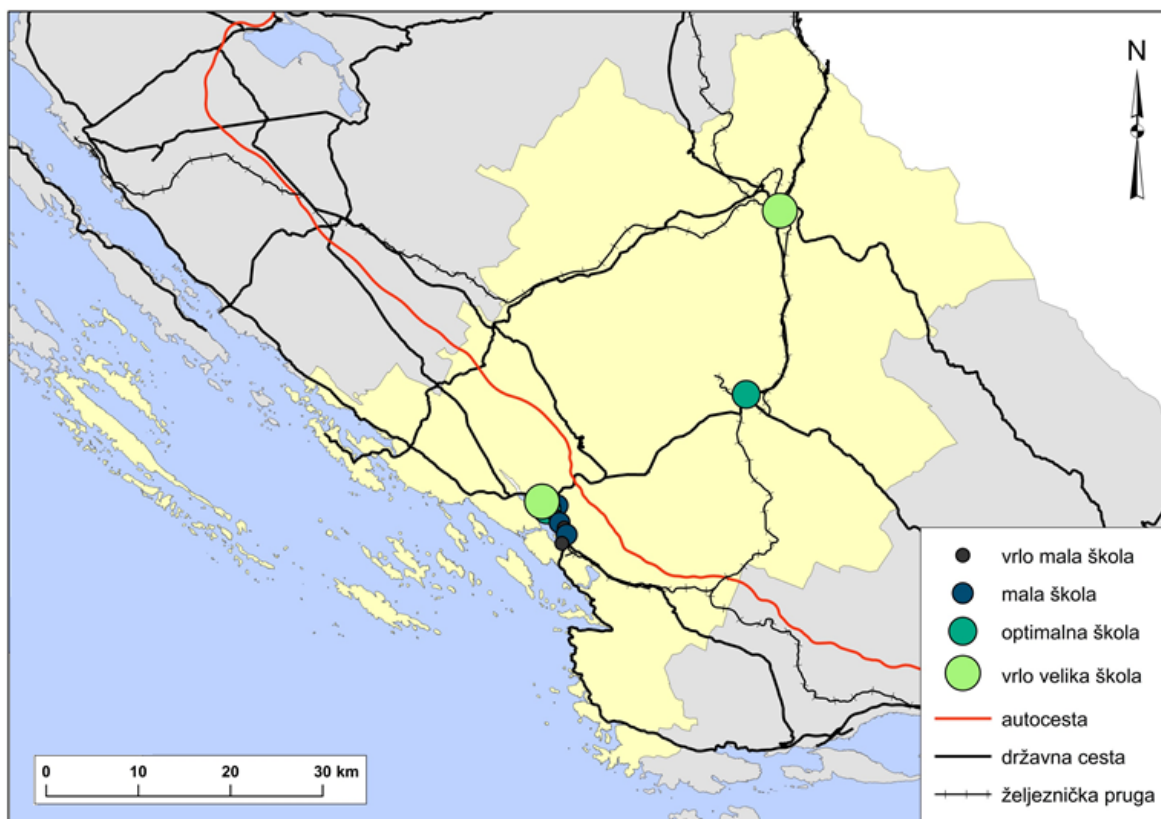
Prema navedenoj tipologiji, u Šibensko-kninskoj županiji su s aspekta nastavnika geografije izdvojene dvije vrlo velike i dvije optimalne srednje škole, tri male škole i četiri

¹⁹ Tipologija srednjih škola s aspekta nastavnika geografije nije napravljena na temelju srednjoškolskih nastavnih planova i programa (točnije, na temelju Nastavnih programa za gimnazije te Nastavnih planova srednjih strukovnih škola) budući da se nastavni planovi za geografiju u srednjoškolskim programima obrazovanja bitno razlikuju. No, oni imaju velik utjecaj na ukupan broj sati geografije koji se tjedno izvodi u pojedinoj školi i pojedinom obrazovnom programu. Primjerice, nastavni plan za opći gimnazijski program uključuje dva sata geografije tjedno (70 sati godišnje) u sva četiri razreda, kao i četverogodišnji nastavni plan za zanimanje ekonomist. Četverogodišnji nastavni plan za zanimanje upravnog referenta ili petogodišnji nastavni plan za zanimanje medicinske sestre/medicinskog tehničara uključuju dva sata geografije tjedno (70 sati godišnje) samo u prva dva razreda, a četverogodišnji nastavni plan za zanimanje hotelijersko-turističkog tehničara uključuje dva sata geografije tjedno u drugom, trećem i četvrtom razredu. Trogodišnji strukovni nastavni planovi za zanimanje prodavača i konobara imaju dva sata geografije tjedno samo u drugom razredu, dok nastavni planovi za zanimanje poljoprivrednog gospodarstvenika, cvječara, frizera, stolara, bravara i mnoga druga uopće nemaju geografiju kao nastavni predmet.

²⁰ Norma rada nastavnika geografije u srednjim školama, propisana *Pravilnikom o normi rada nastavnika u srednjoškolskoj ustanovi* (NN 94/10), iznosi 22 sata neposrednog odgojno-obrazovnog rada.

²¹ Poslovi izjednačeni s neposrednim odgojno-obrazovnim radom za nastavnike su razredništvo, dodatna i dopunska nastava, izvannastavne aktivnosti, posao satničara i ispitnog koordinatora, vođenje školskog aktiva, vođenje županijskog ili državnog stručnog vijeća i dr.

vrlo male srednje škole (sl. 7). Velikih srednjih škola za nastavnike geografije školske godine 2017./2018. nije bilo.

Sl. 7. Tipologija srednjih škola Šibensko-kninske županije školske godine 2017./2018. s aspekta učitelja geografije

Izvor: Podaci o ukupnom tjednom broju sati nastave geografije u srednjim školama ŠKŽ; godišnji planovi i programi svih srednjih škola ŠKŽ za školsku godinu 2017./2018.

Od 11 srednjih škola u ŠKŽ, najviše je vrlo malih za nastavnike geografije te one čine 36,4 % svih srednjoškolskih jedinica. To su Industrijsko-obrtnička škola u Šibeniku sa samo dva sata nastave geografije tjedno, Srednja strukovna škola kralja Zvonimira u Kninu s tri sata geografije, Srednja strukovna škola u Šibeniku sa šest sati geografije te Medicinska škola u Šibeniku s 10 sati nastave geografije tjedno. Ukupni broj nastavnih sati geografije u navedene četiri škole je 21, što odgovara potrebi za samo jednim nastavnikom geografije.

Male srednje škole čine 27,3 % srednjoškolskih jedinica u ŠKŽ, a to su Tehnička škola (s 11 sati nastave geografije tjedno), Turističko-ugostiteljska škola (s 13 sati nastave geografije tjedno) i Prometno-tehnička škola u Šibeniku (s 15 sati nastave geografije

tjedno). Navedene škole zajedno imaju potrebu za zaposlenjem dva nastavnika geografije koji bi za punu normu morali bit zaduženi s još nekim od poslova izjednačenih s neposrednim odgojno-obrazovnim radom.

Ekonomska škola u Šibeniku i Srednja škola Ivana Meštrovića u Drnišu jedine su optimalne škole s aspekta nastavnika geografije te one čine 18,2 % srednjoškolskih jedinica u županiji. U ovoj 2017./2018. školskoj godini obje imaju po 20 sati nastave geografije tjedno, što omogućuje zapošljavanje dva nastavnika geografije uz zaduženja s nekim od poslova koji su izjednačeni s neposrednim odgojno-obrazovnim radom.

Vrlo velike škole s aspekta nastavnika geografije čine 18,2 % srednjoškolskih jedinica u ŠKŽ. To su Srednja škola Lovre Montija u Kninu u kojoj se tjedno izvodi 28 sati nastave geografije i Gimnazija Antuna Vrančića u Šibeniku s 45 sati nastave geografije tjedno. One zajedno imaju potrebu za zaposlenjem tri do četiri nastavnika geografije, ovisno o mogućnosti prekovremenog rada²² ili o oblicima tjednog radnog zaduženja svakog pojedinog nastavnika.

Budući da je interes učenika za pojedine srednjoškolske obrazovne programe iz godine u godinu različit, te da se odobreni broj i vrste obrazovnih programa također mijenjaju, gotovo je nemoguće napraviti valjanu procjenu broja razrednih odjela u školskoj godini 2021./2022 po obrazovnim programima. Sukladno tome, nije moguće izraditi niti valjanu tipologiju srednjih škola s aspekta nastavnika geografije za navedeno razdoblje.

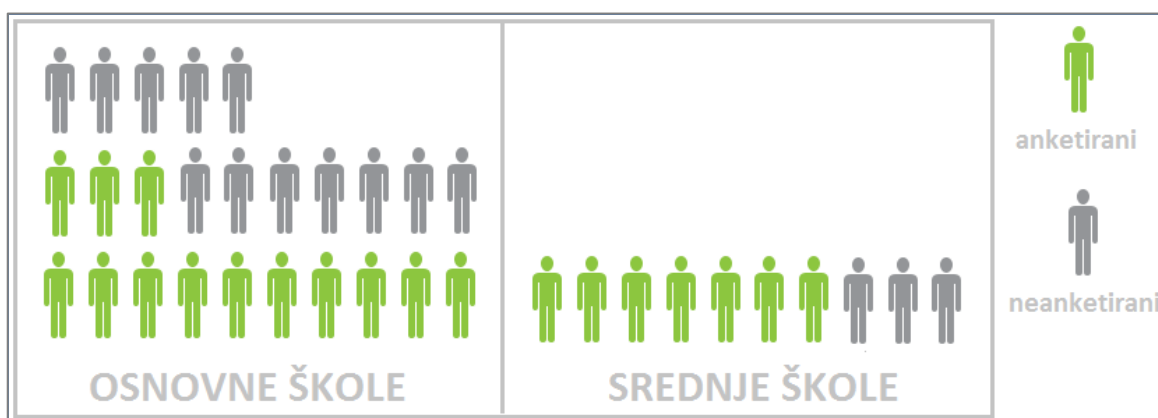
²² Prema Pravilniku (NN 94/10), tjedna norma neposrednog odgojno-obrazovnog rada može se uvećati za tri sata tjedno, a uz pristanak nastavnika najviše do šest sati tjedno i to najdulje za jedno polugodište.

3. LJUDSKI RESURSI U NASTAVI GEOGRAFIJE ŠIBENSKO-KNINSKE ŽUPANIJE U ŠKOLSKOJ GODINI 2017./2018.

„Jačanje kapaciteta učiteljske profesije u smislu privlačenja i zadržavanja najboljih pojedinaca u obrazovnom sustavu te sustavno poticanje razvoja učiteljskih potencijala postaju iznimno važna pitanja u svim društvima koja prepoznaju kvalitetno obrazovanje kao ključan čimbenik cjelokupnoga društvenog razvoja.“ (*Strategija obrazovanja, znanosti i tehnologije*, NN 124/14).

Budući da svojim radom izravno utječu na kvalitetu obrazovanja, ljudski resursi u nastavi su ti koji daju dodatnu vrijednost obrazovnim institucijama te upravo oni u njima imaju stratešku funkciju. Stoga su u ovom poglavlju analizirani ljudski resursi u nastavi geografije Šibensko-kninske županije, u školskoj godini 2017./2018.

Uvidom u godišnje planove i programe svih osnovnih i srednjih škola ŠKŽ, utvrđen je ukupan broj učitelja i nastavnika geografije koji su u njima zaposleni²³. Od ukupno 35 geografa, njih 25 zaposleno je u osnovnim školama te 10²⁴ u srednjim školama. Poštanskom anketiranju dobrovoljno je pristupilo 57,1 % ljudskih resursa u nastavi geografije ŠKŽ, odnosno 52 % učiteljske populacije i 70 % nastavničke populacije zahvaćene ovim istraživanjem (sl. 8).

Sl. 8. Anketirani učitelji i nastavnici geografije Šibensko-kninske županije u školskoj godini 2017./2018.

²³ Mnogi učitelji i nastavnici geografije zaposleni su u više škola kako bi imali punu normu rada, što je vidljivo i iz tipologije škola s aspekta učitelja i nastavnika geografije. Poneki rade i u školama izvan ŠKŽ.

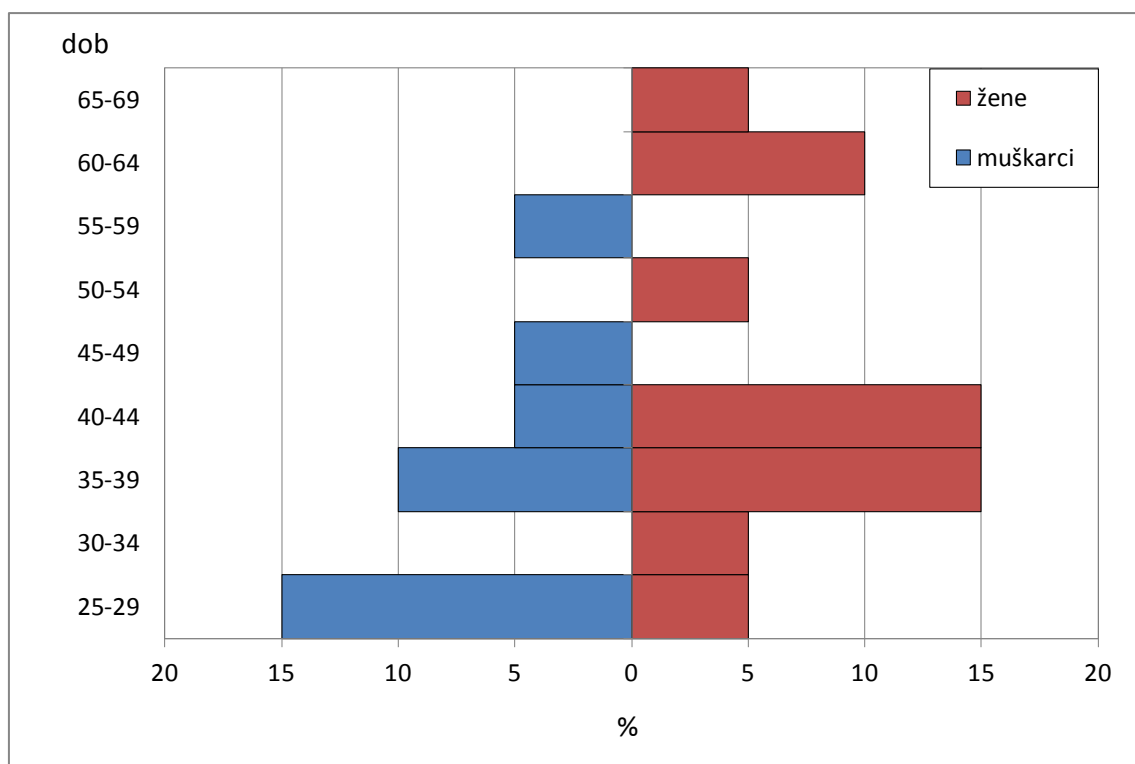
²⁴ Utvrđeno je da je jedna osoba zaposlena na dio radnog vremena u osnovnoj, a dio u srednjoj školi. Budući da glavninu sati redovite nastave geografije izvodi u srednjoj školi, za potrebe ovog istraživanja svrstana je u kategoriju nastavnika, odnosno osoba zaposlenih u srednjoj školi.

3.1. Dobna i spolna struktura anketiranih učitelja i nastavnika geografije

Prosječna dob anketiranih učitelja i nastavnika geografije u ŠKŽ iznosi 43 godine i 10 mjeseci, pri čemu su nastavnici geografije u prosjeku malo stariji (45 godina i 5 mjeseci) od kolega učitelja geografije (41 godina i 6 mjeseci).

Među anketiranimima prevladavaju žene (60 %), koje čine 76,9 % populacije učitelja geografije, no u populaciji nastavnika geografije u ŠKŽ prevladavaju muškarci s udjelom od 71,4 %.

Uvidom u dobno-spolnu strukturu anketiranih učitelja i nastavnika geografije ŠKŽ (sl. 9) možemo vidjeti da su učiteljice i nastavnice geografije u prosjeku nešto starije (45 godina i 8 mjeseci) od kolega učitelja i nastavnika geografije (38 godina i 8 mjeseci).

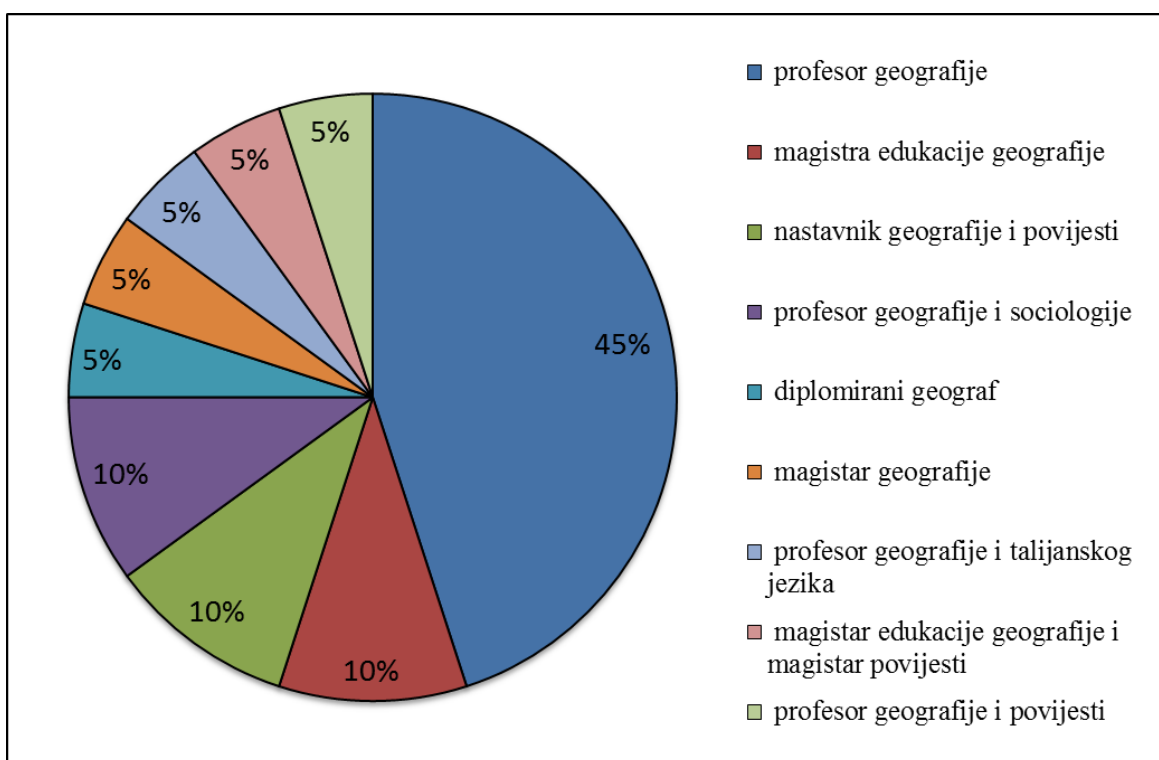

Sl. 9. Dobno-spolna struktura anketiranih učitelja i nastavnika geografije u Šibensko-kninskoj županiji školske godine 2017./2018.

Izvor: Anketno istraživanje

3.2. Stečeno zvanje učitelja i nastavnika geografije

Nastava geografije u Šibensko-kninskoj županiji školske godine 2017./2018. u potpunosti je stručno zastupljena. Od 20 anketiranih učitelja i nastavnika geografije, njih devet (45 %) ima zvanje profesora geografije; zvanje magistra edukacije geografije, nastavnika²⁵ geografije i povijesti te profesora geografije i sociologije ima po dvoje učitelja/nastavnika (3x10 %); a zvanje diplomiranog geografa, magistra geografije, profesora geografije i talijanskog jezika, magistra edukacije geografije i magistra povijesti te profesora geografije i povijesti ima po jedan učitelj/nastavnik (5x5 %) (sl. 10).

Sl. 10. Stečeno zvanje anketiranih ljudskih resursa u nastavi geografije Šibensko-kninske županije školske godine 2017./2018.

Izvor: Anketno istraživanje

²⁵ Pojam „nastavnik“ ovdje označava naziv zvanja, za razliku od (u radu) učestalog korištenja pojma „nastavnik“ kao naziva radnog mjesta u srednjim školama.

Navedena heterogenost u zvanjima učitelja i nastavnika geografije rezultat je promjena u akademskom nazivlju kao posljedica nekoliko reorganizacija visokoškolskog obrazovanja. Zvanje nastavnika stjecalo se na nekadašnjim pedagoškim akademijama, a zvanje profesora do uvođenja bolonjskog sustava u hrvatsko visokoškolsko obrazovanje, od kada se stječe zvanje magistra edukacije (Matas, 2000, prema Jović, 2017). Shodno tome, u sustavu školstva, pa i u nastavi geografije ŠKŽ, postupno se smanjuje udio osoba u zvanju nastavnika, a povećava udio magistara edukacije.

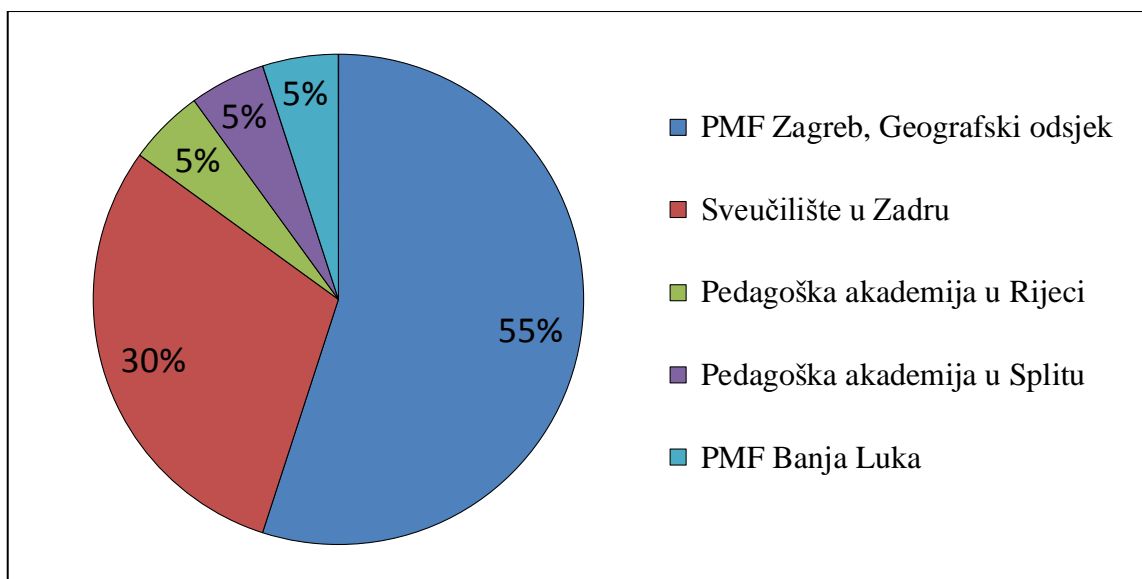
Osim jednopredmetnog studija, geografiju se može kombinirati i s drugim nastavnim predmetima, a u Hrvatskoj je to najčešće povijest. Na zagrebačkom sveučilištu geografiju je moguće studirati dvopredmetno samo u kombinaciji s poviješću, dok zadarsko sveučilište nudi višestruke dvopredmetne kombinacije geografije i drugih društvenih i jezičnih predmeta.

Prema anketnom istraživanju, jednopredmetni nastavnički studij geografije završilo je 55 % učitelja i nastavnika geografije u ŠKŽ. Dvopredmetne nastavničke studije završilo je njih 35 %, odnosno njih 20 % studij geografije i povijesti; 10 % studij geografije i sociologije te 5 % studij geografije i talijanskog jezika.

Izuzev jednog kraćeg razdoblja u kojem je postojao dvopredmetni nastavnički studij geografije i geologije, u Hrvatskoj još uvijek ne postoji mogućnost dvopredmetnog studija geografije i nekog drugog prirodoslovnog predmeta.

Iako pri zaposlenju prvenstvo imaju osobe sa završenim nastavničkim studijem, geografiju mogu poučavati i osobe sa završenim znanstvenim studijem geografije uz stjecanje dodatnih pedagoško-psihološko-didaktičkih kompetencija. Njih je u nastavi geografije ŠKŽ u školskoj godini 2017./2018. bilo 10 % (diplomirani geograf i magistar geografije).

Na zagrebačkom i zadarskom sveučilištu svoje je zvanje steklo 85 % učitelja i nastavnika geografije u ŠKŽ, a tek mali dio na nekadašnjim Pedagoškim akademijama u Rijeci (5 %) i Splitu (5 %) te na Prirodoslovno-matematičkom fakultetu u Banjoj Luci (5 %) (sl. 11).

Sl. 11. Institucije na kojima su zvanje stekli anketirani ljudski resursi u nastavi geografije Šibensko-kninske županije školske godine 2017./2018.

Izvor: Anketno istraživanje

Na Geografskom odsjeku Prirodoslovno-matematičkog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu zvanje je stekao najveći dio učitelja i nastavnika geografije u ŠKŽ (njih 55 %), a na drugom mjestu po zastupljenosti (30 %) je Odjel za geografiju Sveučilišta u Zadru. Takva zastupljenost ne začuđuje budući da se studij geografije u Hrvatskoj već dugi niz godina može upisati jedino u navedenim sveučilišnim centrima.

S obzirom na potpunu stručnu zastupljenost u nastavi geografije ŠKŽ te na većinski udio hrvatskih sveučilišta među institucijama u kojima su učitelji i nastavnici geografije ŠKŽ stekli svoja zvanja, može se ustvrditi da magistri edukacije geografije u ovoj županiji za sada nisu deficitarni.

3.3. Radni staž i napredovanje u struci

Ljudski resursi u nastavi geografije Šibensko-kninske županije obuhvaćeni ovim istraživanjem u prosjeku imaju 14 godina i 8 mjeseci radnog staža u školi. Radni staž je za nastavnike geografije u prosjeku nešto veći i iznosi 17 godina i 11 mjeseci, dok za učitelje geografije on iznosi 13 godina.

Nastavno na to, valja istaknuti da su nastavnici geografije sav svoj staž odradili u školama, dok su učitelji geografije dio svog staža (u prosjeku 11 mjeseci) odradili na radnim mjestima izvan škola (tab. 2).

Tab. 2. Prosječni radni staž učitelja i nastavnika geografije u Šibensko-kninskoj županiji školske godine 2017./2018.

	STAŽ U ŠKOLI	UKUPNI STAŽ
UČITELJI	13 godina	13 godina i 11 mjeseci
NASTAVNICI	17 godina i 11 mjeseci	17 godina i 11 mjeseci
SKUPNO	14 godina i 8 mjeseci	15 godina i 4 mjeseca

Izvor: Anketno istraživanje

Uz radni staž u nastavi vežu se i razvojni stupnjevi učiteljske/nastavničke profesionalne karijere. Iako stajališta vezana za periodizaciju profesionalne karijere učitelja/nastavnika nisu usuglašena, jedna od poznatijih je Vonkova periodizacija²⁶ (Vonk, 1987., prema Tot, 2013).

Prema njoj, u etapi praga ili ulaza u nastavi geografije ŠKŽ nalazi se samo jedan učitelj geografije. U etapi brzog razvoja i rasta u profesiji nalaze se dvije učiteljice, dva

²⁶Vonkova periodizacija učiteljske/nastavničke profesionalne karijere obuhvaća: (1) predprofesionalnu etapu- stjecanje nastavničkih kompetencija na studiju; (2) etapu praga ili ulaza- prva godina rada (pripravništvo) u kojima se učitelj/nastavnik postupno osamostaljuje i počinje razmišljati na profesionalan način; (3) etapa brzog razvoja i rasta u profesiji- do sedme godine radnog iskustva u kojima dolazi do proširenje baze stručnih znanja i pedagoških aktivnosti; (4) profesionalna etapa- daljnje razdoblje učiteljske/nastavničke karijere koja obuhvaća: (a) prvu profesionalnu etapu- središnji dio karijere; (b) drugu profesionalnu etapu- stabilni profesionalni rad uz stručno usavršavanje; (c) etapa silaženja- razdoblje od posljednjih nekoliko godina pred mirovinu (Tot, 2013)

učitelja i jedan nastavnik geografije, dok se u etapi silaženja²⁷ nalaze dvije učiteljice i jedna nastavnica geografije.

Kao i u drugim djelatnostima, i u obrazovanju je moguće napredovanje u struci. Napredovati je moguće u zvanje mentora nakon najmanje šest godina radnog iskustva u odgojno-obrazovnoj struci (točnije u nastavi) te u zvanje savjetnika nakon najmanje 11 godina radnog iskustva u nastavi.

Osim radnog iskustva uvjet za napredovanje su stručnost i kvaliteta rada učitelja odnosno nastavnika, a oni se, prema *Pravilniku o napredovanju učitelja i nastavnika u osnovnom i srednjem školstvu* (NN 89/1995), vrednuju trima elementima: uspješnost u radu s učenicima, izvannastavni stručni rad te stručno usavršavanje.

U nastavi geografije Šibensko-kninske županije u školskoj godini 2017./2018. radi samo jedna osoba u zvanju učitelja/nastavnika savjetnika te tri osobe u zvanju učitelja/nastavnika mentora, no statistički one čine 20 % anketirane populacije. Sve četiri osobe ženskoga su spola, od kojih su dvije osobe u zvanju mentora starije od 60 godina te će uskoro otići u starosnu mirovinu.

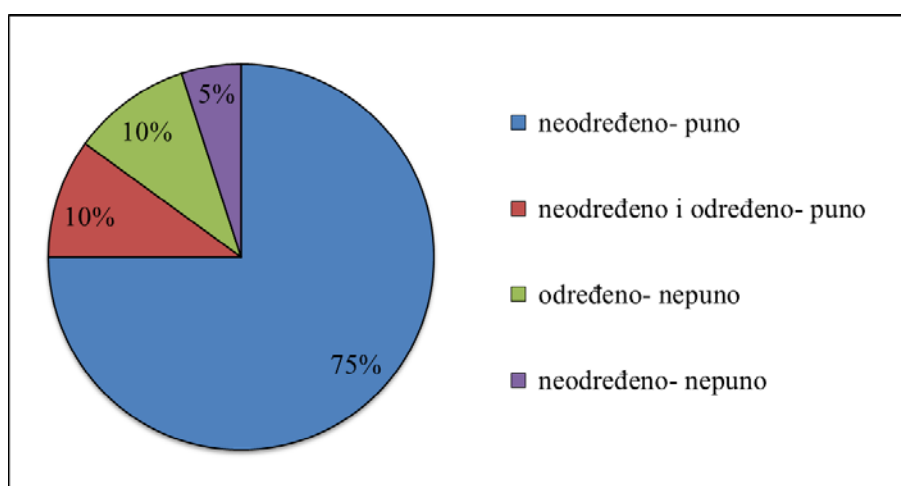
²⁷ Kao dobna granica za etapu silaženja uzeta je 57. godina starosti za žene i 60. godina starosti za muškarce. To su godine starosti u kojima učitelji/nastavnici ostvaruju pravo na prijevremenu starosnu mirovinu u 2018. godini, sukladno *Zakonu o mirovinskom osiguranju* (NN 157/13, NN 151/14).

3.4. Struktura zaposlenosti učitelja i nastavnika geografije

Prema *Zakonu o radu* (NN 149/09), radni odnos može biti sklopljen na neodređeno²⁸ ili određeno vrijeme. Sklapanjem ugovora o radu definira se i duljina radnog vremena koje može biti puno (ono iznosi 40 sati rada tjedno) ili nepuno, a to je svako radno vrijeme kraće od punog radnog vremena.

Iz ispunjavanja norme rada, od 24 sata neposrednog odgojno-obrazovnog rada za učitelje i 22 sata za nastavnike, proizlazi učiteljevo/nastavnikovo puno radno vrijeme od 40 sati tjedno. Ukoliko učitelji/nastavnici imaju manje sati neposrednog odgojno-obrazovnog rada od normom propisanog, potrebna im je i manja količina radnog vremena za ostale poslove, te će tada oni biti zaposleni na nepuno radno vrijeme.

U Šibensko-kninskoj županiji školske godine 2017./2018. većina učitelja i nastavnika geografije (75 %) zaposlena je na neodređeno vrijeme u punom radnom vremenu (sl. 12). To je i najpovoljnija opcija zaposlenja. Dvoje (10 %) učitelja/nastavnika geografije zaposleni su u kombinaciji na neodređeno i određeno vrijeme, no u punom radnom vremenu što je još uvijek povoljna opcija. U radnom odnosu na određeno vrijeme, u nepunom radnom vremenu je 10 % učitelja/nastavnika geografije, te je to nepovoljna opcija za njih budući da ne mogu ostvariti punu plaću ni staž. Najmanji udio od 5 % čine zaposleni na neodređeno vrijeme, ali u nepunom radnom vremenu.

Sl. 12. Struktura zaposlenosti ljudskih resursa u nastavi geografije Šibensko-kninske županije u školskoj godini 2017./2018.

Izvor: Anketno istraživanje

²⁸Zaposlenje na neodređeno vrijeme podrazumijeva stalni radni odnos, dok je zaposlenje na određeno vrijeme takav radni odnos čiji je prestanak unaprijed utvrđen objektivnim razlozima.

3.5. Struktura tjednog zaduženja te iskorištenost i opterećenost ljudskih resursa u nastavi geografije

Pravilnikom o tjednim radnim obvezama učitelja i stručnih suradnika u osnovnoj školi (NN 34/14) te Pravilnikom o normi rada nastavnika u srednjoškolskoj ustanovi (NN 94/10) propisana je norma neposrednog odgojno-obrazovnog rada kojom učitelji i nastavnici ostvaruju svoje puno radno vrijeme. Ta norma iznosi 22 do 24 sata redovite nastave za učitelje i 22 sata redovite nastave za nastavnike.

Ukoliko imaju manje sati redovite nastave od navedenog punog radnog vremena učitelje i nastavnike se zadužuje s drugim oblicima neposrednog odgojno-obrazovnog rada ili ostalim poslovima koji se izjednačuju s neposrednim odgojno-obrazovnim radom kako bi ostvarili sva prava iz rada. No, to učitelje i nastavnike međusobno stavlja u različiti položaj, a time i različito opterećuje.

Školske godine 2017./2018. u Šibensko-kninskoj županiji učitelji i nastavnici geografije imali su u prosjeku gotovo jednako tjedno zaduženje (učitelji 21,8 sati, a nastavnici 21,7 sati neposrednog odgojno-obrazovnog rada tjedno) (tab. 3).

Tab. 3. Tjedno zaduženje učitelja i nastavnika geografije Šibensko-kninske županije školske godine 2017./2018.

Škola	Redovita nastava			Ostali oblici neposrednog odgojno-obrazovnog rada i ostali poslovi							Tjedno zaduženje
	geografija	drugi predmet	ukupno	razredništvo	dodatna nastava	dopunska nastava	izvannastavne aktivnosti	izborna nastava	ostali poslovi	ukupno	
OŠ	15,6	1,3	16,9	1,4	1,5	0,5	0,7	0,2	0,6	4,9	21,8
SŠ	20,7	0,1	20,9	0,9	0	0	0	0	0	0,9	21,7

Izvor: Anketno istraživanje

Od ukupnog tjednog zaduženja, učitelji geografije bili su zaduženi s 16,9 sati redovite nastave, dok su nastavnici geografije s redovitom nastavom bili zaduženi 20,9 sati. Pri tome su učitelji geografije bili zaduženi s manjim brojem sati redovite nastave geografije (15,6 sata tjedno) i više redovite nastave drugog predmeta (1,3 sata tjedno) od nastavnika geografije koji su bili zaduženi s 20,7 sati redovite nastave geografije te 0,1 sat redovite nastave drugog predmeta.

Redovita nastava drugog predmeta u svim je slučajevima bila nastava povijesti koju u osnovnim školama izvodi dvoje učitelja s ukupnom satnicom povijesti od 17 sati tjedno, te u srednjoj školi jedan nastavnik s jednim satom nastave povijesti tjedno.

Učitelji geografije tjedno su zaduženi s više sati (4,9) ostalih oblika neposrednog odgojno-obrazovnog rada i ostalih poslova izjednačenih s njime, nego nastavnici geografije u ŠKŽ (0,9 sati tjedno). Jedino zaduženje s kojim su nastavnici geografije u školskoj godini 2017./2018. bili zaduženi od poslova izjednačenih s neposrednim odgojno-obrazovnim radom je razredništvo (0,9 sati tjedno), dok su ta zaduženja kod učitelja geografije šarolika. Oni su najviše zaduženi s dodatnom nastavom (1,5 sati), a zatim s razredništvom (1,4 sati tjedno). S izvannastavnim aktivnostima zaduženi su 0,7 sati tjedno, s ostalim poslovima 0,6 sati tjedno, dok su s dopunskom nastavom zaduženi 0,5 sati, a s izbornom nastavom (koja je sporadična pojava) tek 0,2 sata tjedno. Od ostalih poslova izjednačenih s neposrednim odgojno-obrazovnim radom, jedan učitelj geografije bio je zadužen s poslovima voditelja županijskog stručnog vijeća, jedan s poslovima voditelja učeničke zadruge, a dvoje s poslovima povjerenika zaštite na radu.

Struktura tjednog zaduženja učitelja i nastavnika izravno utječe na njihovu iskorištenost i opterećenost, a ona je za učitelje i nastavnike geografije²⁹ izračunata prema metodologiji preuzetoj iz rada R. Vuk (2012).

Indeks iskorištenosti (I_i) učitelja i nastavnika geografije računa se prema formuli $I_i = R_n / T_n$, gdje je R_n broj sati redovite nastave (geografije i drugih predmeta), a T_n označava propisanu tjednu normu neposrednog odgojno-obrazovnog rada³⁰. Ako je vrijednost indeksa iskorištenosti u nastavi >1 , mogućnosti za zaduživanje učitelja i

²⁹ Postupak izračuna ukupne iskorištenosti i opterećenosti ljudskih resursa u školama je drugačiji.

³⁰ Za potrebe ovog istraživanja korištena je tjedna norma od 22 sata.

nastavnika geografije s drugim oblicima neposrednog odgojno-obrazovnog rada su male. No, takvo zaduživanje ljudskih resursa u nastavi povećava njihovu opterećenost, koja se izračunava koeficijentom opterećenosti (k_o) prema formuli $k_o = (\Sigma OZ(h)/R_n) \times N_{OZ}$. Pri tome, $\Sigma OZ(h)$ označuje sumu ostalih zaduženja (iskazanih u satima tjedno) koji su izjednačeni s neposrednim odgojno-obrazovnim radom, R_n označuje ukupan broj sati redovite nastave (geografije i drugih predmeta), a N_{OZ} označuje broj ostalih zaduženja.

Iskorištenost i opterećenost ljudskih resursa u nastavi su u kauzalnom odnosu, na način da manja iskorištenost učitelja i nastavnika ($I_i < 1$) (zbog manjeg broja sati redovite nastave u strukturi tjednog zaduženja) utječe na njihovu veću opterećenost kroz povećan broj ostalih zaduženja koja se izjednačuju s neposrednim odgojno-obrazovnim radom (Vuk, 2012).

Analiza indeksa iskorištenosti ljudskih resursa u nastavi geografije ŠKŽ školske godine 2017./2018. odnosi se na 10 učitelja i sedam nastavnika geografije s punim radnim vremenom, te indeks iskorištenosti za njih iznosi 0,88 (tab. 4).

Nešto viši indeks iskorištenosti imaju nastavnici geografije ($I_i = 0,95$) od učitelja ($I_i = 0,83$), budući da nastavnici imaju više sati redovite nastave u ukupnom tjednom zaduženju od učitelja geografije.

Tab. 4. Udio učitelja i nastavnika geografije u ŠKŽ prema indeksu iskorištenosti, ukupni indeks iskorištenosti i koeficijent opterećenosti učitelja i nastavnika geografije ŠKŽ u školskoj godini 2017./2018.

Škola	Indeks iskorištenosti (I_i)			Indeks iskorištenosti (I_i)	Koeficijent opterećenosti (k_o)
	<0,90	0,90-0,99	≥ 1		
OŠ	60	40	-	0,83	1,14
SŠ	-	57,1	42,9	0,95	0,04
Prosjek ŠKŽ	35,29	47,06	17,65	0,88	0,76

Izvor: Anketno istraživanje

Potpuno je iskorišteno samo 17,65 % ljudskih resursa u nastavi geografije, to jest 42,9 % nastavnika geografije ŠKŽ ($I_i=1$). To znači da oni ostvaruju puna prava iz rada samo s redovitom nastavom, odnosno bez dodatnih zaduženja koja bi im stvarala opterećenje, a s kojima bi im bio omogućen dodatni rad s učenicima, uključivanje u različite projektima i sl.

U nastavi geografije 47,06 % ljudskih resursa (40 % učitelja i 57,1 % nastavnika geografije) ima indeks iskorištenosti od 0,90 do 0,99 što znači da su, osim redovitom nastavom, zaduženi i s drugim oblicima neposrednog odgojno-obrazovnog rada čime će i njihova opterećenost biti veća. U najlošijoj poziciji su ljudski resursi s indeksom iskorištenosti $<0,90$ kojih je u nastavi geografije ŠKŽ 35,29 % (to jest 60 % učitelja geografije). Njih se opterećuje s većim brojem ostalih zaduženja budući da imaju malu satnicu redovite nastave, a postoji realna opasnost za dodatnim smanjenjem sati u redovitoj nastavi čime bi izgubili mogućnost „punjenja“ tjedne norme drugim zaduženjima.

Iskorištenost dvopredmetnih učitelja i nastavnika ne može biti potpuna ukoliko ne izvode nastavu oba predmeta. Od sedam anketiranih, samo njih troje izvodi nastavu oba predmeta, što znači da potencijali ostalih četvero dvopredmetnih učitelja i nastavnika nisu u potpunosti iskorišteni. Prosječni odnos između broja sati geografije i drugog predmeta (povijesti) je 14,2:6.

Koeficijent opterećenosti ljudskih resursa u nastavi geografije ŠKŽ školske godine 2017./2018. iznosi 0,76 (tab. 4). Zbog visoke iskorištenosti nastavnika geografije u redovitoj nastavi, koeficijent njihove opterećenosti je vrlo nizak ($k_o=0,04$), dok su učitelji geografije (zbog manje iskorištenosti u redovitoj nastavi) znatno više opterećeni ostalim zaduženjima izjednačenim s neposrednim odgojno-obrazovnim radom ($k_o=1,14$).

Rad u više škola također utječe na veću opterećenost učitelja i nastavnika. Osim uloženog vremena na dnevne cirkulacije između radnih mjesta, ti učitelji i nastavnici moraju sudjelovati i na sjednicama te raznim drugim aktivnostima u svim školama u kojima su zaposleni, a oni čine 35 % anketiranih ljudskih resursa u nastavi geografije ŠKŽ.

Prema anketnom istraživanju, u školskoj godini 2017./2018. samo je 13 učitelja i nastavnika geografije ŠKŽ (65 %) zaposleno u jednoj školi. Njih četvero (20 %) radi u dvije škole, dvoje (10 %) u tri škole, a jedan nastavnik (5 %) radi u čak četiri škole.

Navedene posebnosti odnosno različiti uvjeti rada u nastavi zahtijevaju veliku svestranost učitelja i nastavnika, a s obzirom na njihovu popriličnu opterećenost (koja može prerasti i u preopterećenost) dovodi se u pitanje kvaliteta i efikasnost rada ljudskih resursa u nastavi.

3.6. Dnevne cirkulacije

Dnevne cirkulacije ljudi u najvećoj mjeri čine putovanja na posao i s posla. Svakom radniku to je dodatno opterećenje, pa tako i učiteljima i nastavnicima geografije ŠKŽ koji u školskoj godini 2017./2018. prosječno do posla (u jednom smjeru) putuju 28,4 kilometara, odnosno 30 minuta. U prosjeku, nastavnici geografije dnevno prelaze nešto veću udaljenost (u jednom smjeru 37,1 km, odnosno 39 min) od učitelja geografije (u jednom smjeru 24,5 km, odnosno 26 min).

Na, udaljenosti mjesta stanovanja od mjesta rada među učiteljima/nastavnicima se znatno razlikuju. Primjerice, najmanja udaljenost do radnog mjesta u jednom smjeru iznosi 300 metara, a najveća 100 kilometara (također u jednom smjeru). Najčešći način putovanja učitelja i nastavnika na posao je osobnim automobilom (70 %), zatim pješice (20 %) te javnim prijevozom (5 %) i biciklom (5 %).

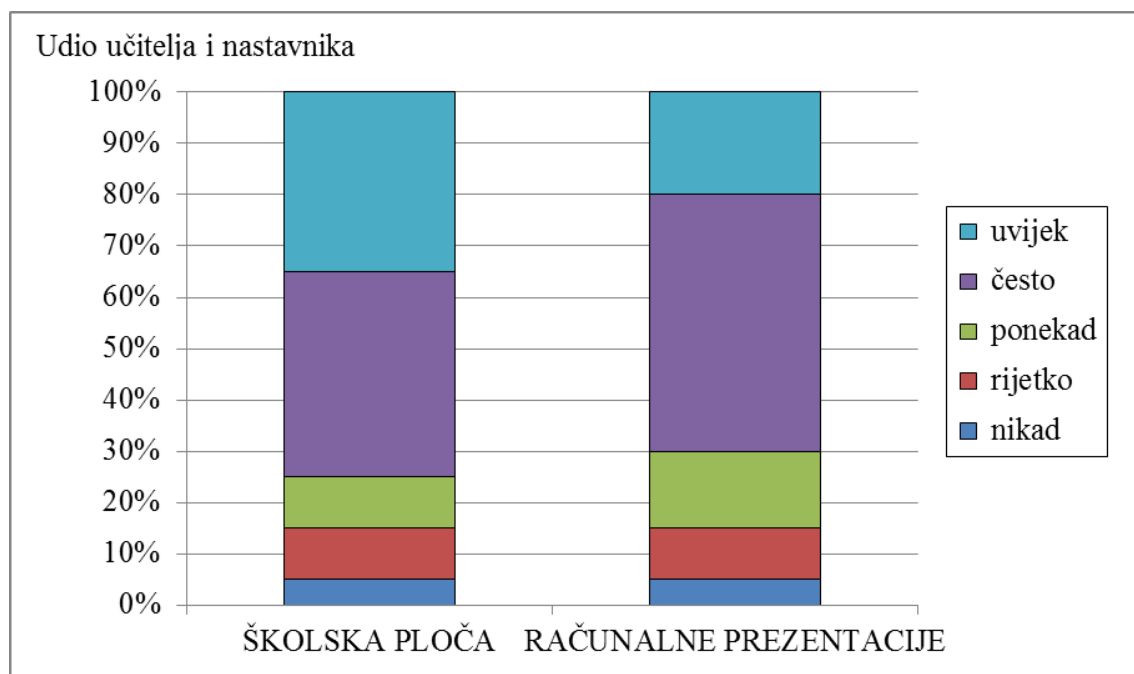
Školske godine 2017./2018. u mjestu stanovanja radi 35 % učitelja i nastavnika geografije ŠKŽ, 50 % ih do mjesta rada migrira unutar županije dok njih 15 % na radno mjesto migriraju iz drugih županija (10 % iz Zadarske županije i 5 % iz Splitsko-dalmatinske županije).

Sredstva za putne troškove učitelja i nastavnika izdvajaju se iz državnog proračuna, stoga bi upravljanje ljudskim resursima u segmentu dnevnih migracija na posao i s posla trebalo biti što učinkovitije. Ono bi osim uštede proračunskih sredstava, smanjilo i opterećenost zaposlenika, a postupak njihove razmjene među školskim ustanovama ne bi trebao biti kompliciran.

3.7. Odabrani pokazatelji kvalitete nastave

Za ispitivanje kvalitete nastave potrebno je provesti složena istraživanja. Kako ona nije glavni predmet istraživanja ovog rada, odabrano je samo šest jednostavnih parametara koji pružaju mali uvid u kvalitetu nastave geografije. Učitelji i nastavnici geografije u anketnom su ispitivanju odgovarali na tvrdnje o pokazateljima kvalitete nastave zaokruživanjem brojeva na ljestvici od 1 do 5 (kojima su pridruženi opisnici nikad-rijetko-ponekad-često-uvijek) pri čemu je broj 1 označavao učestalost pojave „nikad“, a broj 5 „uvijek“.

Anketnim istraživanjem ispitano je u kojoj se mjeri učitelji i nastavnici geografije ŠKŽ koriste školskom pločom i računalnim prezentacijama kao jednim od glavnih nastavnih sredstava i pomagala³¹. Ispitano je i koriste li se u nastavi suvremenom tehnologijom (računalima i pametnim telefonima) te za geografiju specifičnim geografskim informacijskim sustavima (za potrebe izrade slijepih i tematskih karti). Osim navedenoga, provjereno je izrađuju li učitelji i nastavnici geografije samostalno zadatke za pismene provjere znanja.

Sl. 13. Učestalost korištenja školske ploče i računalnih prezentacija u nastavi geografije Šibensko-kninske županije školske godine 2017./2018.

Izvor: Anketno istraživanje

³¹ Školska ploča je nastavno pomagalo, na kada je iskorištena za izradu plana školske ploče postaje nastavno sredstvo.

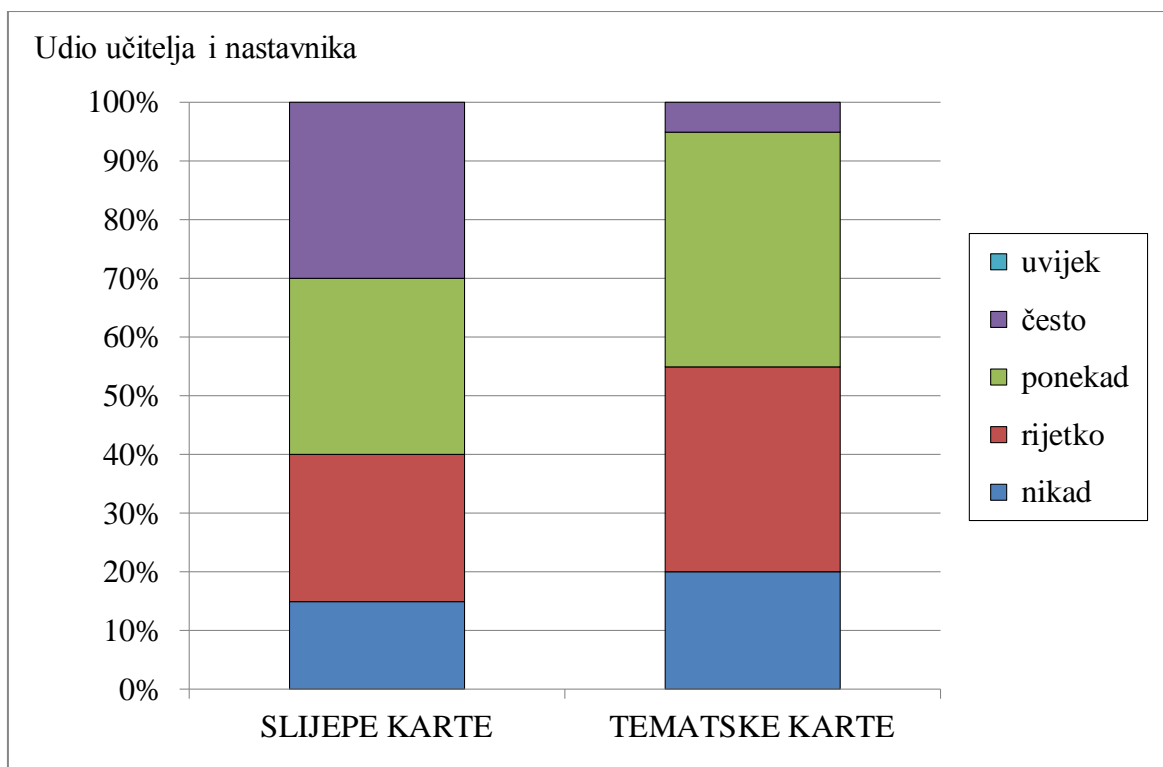
Školska ploča je tradicionalno nastavno pomagalo koje u nastavi uvijek koristi 35 % učitelja i nastavnika geografije u ŠKŽ (sl. 13). Često ju koristi 40 % ispitanih, ponekad njih 10 %, rijetko također 10 %, dok ju nikad ne koristi 5 % učitelja/nastavnika. Računalne prezentacije u nastavi uvijek koristi 20 % anketiranih, njih 50 % koristi ih često, 15 % ponekad, 10 % rijetko te 5 % nikada (sl. 13). Dakle, anketirani učitelji i nastavnici geografije učestalije koriste školsku ploču nago računalne prezentacije, no razlike nisu statistički značajne. Pri tome je podjednak udio anketiranih koji rijetko ili nikad ne koriste školsku ploču i računalne prezentacije.

Istraživanjem su utvrđene određene razlike između učitelja i nastavnika geografije pa tako školsku ploču kao nastavno pomagalo učitelji geografije koriste često (prosječna ocjena 4,3) dok ju nastavnici koriste samo ponekad (prosječna ocjena 3,1). Suprotno tome, računalne prezentacije često koriste nastavnici geografije (prosječna ocjena 4,3), dok učitelji to čine ponekad (prosječna ocjena 3,4).

Samostalno izrađene slijepo karte u nastavi geografije ŠKŽ često koristi 30 % učitelja i nastavnika, isto toliko (30 %) ih koristi ponekad, 25 % rijetko, a nikada njih 15 % (sl. 14). Samostalno izrađene tematske karte 5 % učitelja i nastavnika geografije koristi često, 40 % ponekad, 35 % rijetko i 20 % nikad (sl. 14). Dakle, anketirani češće koriste samostalno izrađene slijepo karte nego samostalno izrađene tematske karte.

Razlog općenito manjeg korištenja samostalno izrađenih slijepih i tematskih karata je njihova velika dostupnost na internetu, u udžbenicima, vježbenicama, atlasima i zbirkama slijepih karata. Osim navedenoga, za samostalnu izradu spomenutih karata potrebno je imati vrlo razvijene kartografske vještine i kompleksna znanja za rad s geografskim informacijskim sustavima (tehnologija novijeg doba).

Samostalna izrada slijepih karata znatno je manje zahtjevna od izrade tematskih karti, budući da je slijepo karte moguće kvalitetno i lako izraditi bez korištenja geografskih informacijskih sustava. Stoga ne čudi što učitelji i nastavnici geografije ŠKŽ u nastavi češće koriste samostalno izrađene slijepo karte (prosječna ocjena 2,75) nego tematske karte (prosječna ocjena 2,3).

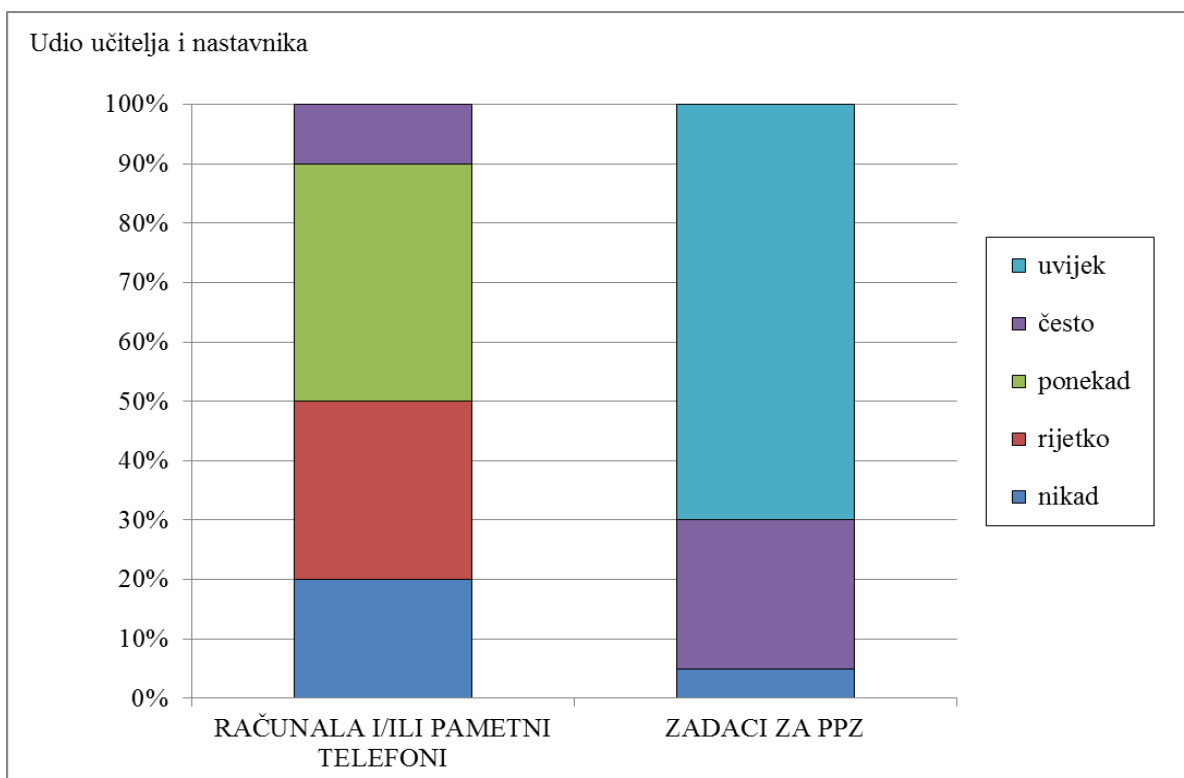

Sl. 14. Učestalost korištenja samostalno izrađenih slijepih i tematskih karata u nastavi geografije Šibensko-kninske županije školske godine 2017./2018.

Izvor: Anketno istraživanje

Suvremenu tehnologiju, poput računala i pametnih telefona, trebalo bi za odgojno-obrazovne potrebe primjenjivati u nastavi suvremenog doba. No, nedostatna informatizacija hrvatskih škola te nedostatna znanja o primjeni računala (i pametnih telefona) u nastavi za sada su glavne prepreke tomu.

To potvrđuje i anketno istraživanje prema kojemu samo 10 % učenika ŠKŽ za rad na nastavi geografije često koristi računala i/ili pametne telefone. Njih 40 % računala i/ili pametne telefone za rad na nastavi geografije koristi ponekad, 30 % rijetko a nikada njih 20 % (sl. 15). Pri tome, učenički rad na računalu i/ili pametnim telefonima učestalije primjenjuju nastavnici (prosječna ocjena 2,7) nego učitelji geografije (prosječna ocjena 2,2).

Sl. 15. Učestalost učeničkog korištenja računala i/ili pametnih telefona u radu na nastavi geografije u Šibensko-kninskoj županiji školske godine 2017./2018. te učestalost učiteljske/nastavničke samostalne izrade zadataka za pismenu provjeru znanja

Izvor: Anketno istraživanje

Zadatke za pismenu provjeru znanja samostalno izrađuje 70 % učitelja i nastavnika geografije u ŠKŽ, dok ih to često čini 25 %, a 5 % to ne čini nikada³² (sl. 15). Samostalna izrada zadataka za pisanu provjeru znanja bitan je pokazatelj kvalitete nastave zato što jedino tako zadatci mogu biti prilagođeni osobnom stilu i načinu poučavanja svakog učitelja/nastavnika, a oni imaju izravan utjecaj na kvalitetu vrednovanja učeničkih postignuća.

Generalno, može se ustvrditi (prema ovdje korištenim pokazateljima) da je kvaliteta nastave geografije u ŠKŽ školske godine 2017./2018. na zadovoljavajućoj razini. To je i očekivano budući da su u nastavi geografije zaposlene samo stručne osobe.

³² Prema anketnom istraživanju samo jedan učitelj/nastavnik geografije ŠKŽ nikada samostalno ne izrađuje zadatke za pisanu provjeru znanja, no na temelju detaljnijeg uvida u ispunjenu anketu te osobe osobno smatram da je pogrešno shvaćeno pitanje u anketnom listu.

3.8. Stručno usavršavanje

Profesionalni razvoj ljudskih resursa u nastavi moguće je (među ostalim) ostvariti njihovim stručnim usavršavanjem. Ono je obveza, ali i pravo svakog učitelja i nastavnika (prema *Zakonu o odgoju i obrazovanju* (NN 87/08), *Državnom pedagoškom standardu* (NN 63/08) te *Strategiji stručnog usavršavanja za profesionalni razvoj odgojno-obrazovnih radnika (2014-2020)*), a jedan je i od kriterija za napredovanje u struci (Vuk, 2012).

Stručno usavršavanje može biti individualno i skupno, a organizacija skupnog stručnog usavršavanja svih odgojno-obrazovnih djelatnika u nadležnosti je Agencije za odgoj i obrazovanje. Posebno važnu ulogu u organizaciji stručnog usavršavanja za učitelje i nastavnike geografije ima Hrvatsko geografsko društvo, kao krovna strukovna udruga geografa.

Ljudski resursi u nastavi geografije se primarno usavršavaju na županijskim stručnim vijećima te na državnim stručnim skupovima za geografe. Županijska stručna vijeća geografa održavaju se nekoliko (najčešće tri do pet) puta godišnje na razini svake županije, dok se državni stručni skupovi u organizaciji strukovnih udruga održavaju tri puta godišnje, a to su Zimski seminar u Zagrebu, Ljetni seminar u Zadru i Zagrebu.

Ljudski resursi u nastavi geografije ŠKŽ najčešće se stručno usavršavaju na županijskim stručnim vijećima geografa (prosječna ocjena 4,0), a zatim na Ljetnim seminarima u Zadru ili Zagrebu (prosječna ocjena 2,9) te Zimskom seminaru u Zagrebu (prosječna ocjena 2,2). Takva zastupljenost opravdana je prostornom dostupnošću pojedinih skupova, odnosno udaljenošću mjesta života i rada učitelja i nastavnika od mjesta održavanja stručnih skupova, a iz koje proizlaze dodatni financijski troškovi.

Na svim navedenim državnim i županijskim stručnim skupovima za geografe češće se usavršavaju učitelji geografije ŠKŽ nego njihovi kolege nastavnici (tab. 5). Takvi rezultati istraživanja začuđuju budući da sve troškove koji mogu nastati iz pohađanja stručnih skupova (putni troškovi te troškovi participacije i smještaja za državne stručne skupove) škole češće financiraju nastavnicima nego učiteljima geografije. K tome, po svim parametrima kojima se u anketi ispituje zadovoljstvo organiziranim (skupnim) stručnim

usavršavanjem, zadovoljnijima su se izjasnili učitelji geografije nego njihovi kolege nastavnici.

Tab. 5. Neke odrednice organiziranog stručnog usavršavanja (na državnoj i županijskoj razini) ljudskih resursa u nastavi geografije Šibensko-kninske županije, školske godine 2017./2018.

Ljudski resursi u ŠKŽ školske godine 2017./2018.		OŠ	SŠ	PROSJEK
Državni stručni skupovi	Sudjelovanje na Ljetnom seminaru u Zadru ili Zagrebu	3,1	2,6	2,9
	Sudjelovanje na Zimskom seminaru u Zagrebu	2,3	2,0	2,2
	Zadovoljstvo brojem predavanja geografske tematike	4,1	3,2	3,8
	Zadovoljstvo kvalitetom predavanja geografske tematike	3,8	3,5	3,7
	Zadovoljstvo brojem predavanja pedagoško-psihološko-didaktičke tematike	3,4	2,8	3,2
	Zadovoljstvo kvalitetom predavanja pedagoško-psihološko-didaktičke tematike	3,6	3,2	3,4
	Financiranje troškova prijevoza od strane poslodavca	3,5	4,5	3,8
	Financiranje troškova participacije od strane poslodavca	3,2	4,2	3,5
	Financiranje troškova smještaja od strane poslodavca	2,0	3,2	2,4
Županijska stručna vijeća	Sudjelovanje na županijskim stručnim vijećima	4,4	3,1	4,0
	Financiranje troškova prijevoza od strane poslodavca	2,5	3,2	2,7
	Zadovoljstvo kvalitetom predavanja na županijskim stručnim vijećima	4,4	3,8	4,2

Izvor: Anketno istraživanje

Osim na županijskim i državnim stručnim skupovima, učitelji geografije u ŠKŽ češće sudjeluju (prosječna ocjena 3,5) i na stručnim tečajevima i predavanjima od nastavnika geografije (prosječna ocjena 2,9). No, u raznim oblicima e-učenja i web

seminarima i učitelji i nastavnici geografije ŠKŽ sudjeluju podjednako, a to je samo ponekad (prosječna ocjena 2,6).

Ljudski resursi u nastavi, osim organiziranog (skupnog) stručnog usavršavanja, imaju obvezu planirati i provesti samostalno stručno usavršavanje u kojem imaju apsolutnu autonomiju. Iako je plan samostalnog (i skupnog) stručnog usavršavanja potrebno predati upravi škole, vođenje evidencije o provedbi samostalnog stručnog usavršavanja je stvar osobnog izbora.

Prema anketnom istraživanju, 25 % ljudskih resursa u nastavi geografije to ne čini nikad, 20 % rijetko, 15 % ponekad, 25 % često te 15 % to čini uvijek. U prosjeku, učitelji geografije u ŠKŽ tu evidenciju vode ponekad (prosječna ocjena 3,2), dok nastavnici geografije to čine rijetko (prosječna ocjena 2,3).

Na pitanje o tome što bi promijenili u organizaciji stručnih skupova ljudski resursi u nastavi geografije ŠKŽ najčešće su navodili veći broj praktično primjenjivih tema, veću zastupljenost pedagoško-psihološko-didaktičkih predavanja, više predavanja o suvremenim geografskim problemima, veći broj stručnih terena i praktičnih radionica, bolju usklađenost vremena održavanja stručnih skupova s nastavnim obvezama učitelja i nastavnika te veću dostupnost državnih stručnih skupova (povremenom dislokacijom iz Zagreba).

4. RASPRAVA

Zbog depopulacijskih procesa i starenja stanovništva u posljednjih pedesetak godina broj stanovnika te udio učeničkog kontingenta u Hrvatskoj stalno se smanjivao. Tako je učenički kontingent (od 7 do 14 godina) 1961. godine činilo 615 104 učenika, dok je 2011. godine njih bilo samo 358 282. Isti trend smanjenja broja učenika zabilježen je i u Šibensko-kninskoj županiji koja je 1961. godine imala 29 743 učenika, a 2011. godine tek njih 8850 u dobi od 7 do 14 godina (Vranković, 2017). Sukladno takvim negativnim procesima u većini Hrvatske očekivana su konstantna smanjenja broja razrednih odjela što potvrđuje nekoliko dosadašnjih istraživanja (premda se njihovi rezultati odnose na različita razdoblja istraživanja).

Tako je predviđeno da će samo u osnovnim školama županija Središnje Hrvatske školske godine 2014./2015. broj razrednih odjela u predmetnoj nastavi biti smanjen (u odnosu na školsku godinu 2010./2011.) za 221 razredni odjel. Procijenjeno smanjenje broja razrednih odjela u predmetnoj nastavi osnovnih škola po županijama iznosilo je 127 razrednih odjela manje u Gradu Zagrebu, 21 razredni odjel u Bjelovarsko-bilogorskoj županiji, 22 u Koprivničko-križevačkoj županiji, u Varaždinskoj županiji 13, u Karlovačkoj 18, u Sisačko-moslavačkoj 42 te 22 razredna odjela manje u Krapinsko-zagorskoj županiji (Vuk, 2012; Spevec i Vuk, 2012). Iznimka je Međimurska županija u kojoj će (unatoč smanjenju broja učenika) doći do porasta broja razrednih odjela u predmetnoj nastavi za šest te Zagrebačka županija u kojoj se predviđa povećanje za 38 razredna odjela u predmetnoj nastavi (Vuk, 2012). U odnosu na 2013./2014. školsku godinu, školske godine 2017./2018. u Splitsko-dalmatinskoj županiji očekivano je smanjenje od 23 razredna odjela u predmetnoj nastavi osnovnih škola (Vuk i Vranković, 2016). Smanjenje od 26 razredna odjela školske godine 2020./2021. predviđeno je i u Vukovarsko-srijemskoj županiji (u odnosu na školsku godinu 2016./2017.), dok je za isto razdoblje u Osječko-baranjskoj županiji očekivano povećanje broja razrednih odjela u predmetnoj nastavi za šest (Jović, 2017). Među rijetkim županijama u kojima će doći do povećanja broja razrednih odjela u predmetnoj nastavi osnovnih škola (a koje su zahvaćene ovakvim istraživanjima) je i Šibensko-kninska županija u kojoj se, u odnosu na školsku godinu 2017./2018., školske godine 2021./2022. očekuje devet razrednih odjela više.

U većini županija za koje je napravljena tipologija osnovnih škola s aspekta učitelja geografije najveći udio u svim školskim jedinicama imaju male škole za učitelje geografije. To su one škole koje imaju pet do osam razrednih odjela u predmetnoj nastavi te kao takve ne osiguravaju učitelju geografije punu radnu normu. Iznimka od toga su Grad Zagreb i Zagrebačka županija s najvećim udjelom vrlo velikih škola s aspekta učitelja geografije; te Karlovačka, Splitsko-dalmatinska i Vukovarsko-srijemska županija u kojima najveći udio imaju vrlo male škole s aspekta učitelja geografije (Vuk, 2012; Vuk i Vranković, 2016; Jović, 2017). Vrlo male škole s aspekta učitelja geografije čine najveći udio (37 %) i u školama Šibensko-kninske županije što je vrlo nepovoljno budući da one učitelju geografije osiguravaju tek trećinu propisane norme rada.

Prema tipologiji škola s aspekta nastavnika geografije najveći udio svih srednjih škola u Osječko-baranjskoj županiji činile su male škole, dok su na drugom mjestu po zastupljenosti bile vrlo velike škole. Suprotno tomu, u Vukovarsko-srijemskoj najveći udio činile su vrlo velike škole s aspekta nastavnika geografije, dok su druge po zastupljenosti bile male škole za nastavnika geografije (Jović, 2017). U Šibensko-kninskoj županiji su najveći dio u srednjim školama imale vrlo male škole s aspekta nastavnika geografije, a potom male škole za nastavnika geografije. Tako značajan udio vrlo malih i malih srednjih škola s aspekta nastavnika geografije vrlo je nepovoljan budući da nastavnik u njima ili ne ostvaruje niti polovinu svoje pune norme ili ne može ostvariti punu normu ukoliko ga se još ne zaduži s više od dva sata tjedno ostalim poslovima izjednačenim s neposrednim odgojno-obrazovnim radom.

Najpovoljniju strukturu zaposlenja tj. najveći udio ljudskih resursa u nastavi geografije zaposlenih na neodređeno puno radno vrijeme prema dosadašnjim istraživanjima imaju Osječko-baranjska (85,7 %) i Vukovarsko-srijemska županija (84,2 %) (Jović, 2017). Zatim slijedi Šibensko-kninska županija sa 75 % zaposlenih na neodređeno vrijeme u punom radnom vremenu, dok je u županijama Središnje Hrvatske struktura zaposlenja znatno nepovoljnija. Tako je školske godine 2009./2010. jedino u Gradu Zagrebu bilo tek nešto više od 50 % zaposlenih na neodređeno puno radno vrijeme, dok je taj udio u svim ostalim županijama središnje Hrvatske iznosio manje od 50 %, s najmanjim udjelom zaposlenih na neodređeno puno radno vrijeme u Bjelovarsko-bilogorskoj županiji (tek nešto više od 30 %) (Vuk, 2012).

Struktura tjednog radnog zaduženja učitelja i nastavnika izravno utječe na njihovu iskorištenost i opterećenost. U ukupnom tjednom zaduženju s najviše sati redovite nastave geografije zaduženi su nastavnici Šibensko-kninske županije (20,7 sati tjedno) te nastavnici Osječko-baranjske (19,9 sati tjedno) i Vukovarsko-srijemske županije (19 sati tjedno). U osnovnim školama redovitim nastavom geografije najviše su zaduženi učitelji Osječko-baranjske županije (17,5 sati tjedno) i Bjelovarsko-bilogorske županije (17 sati tjedno), dok su redovitim nastavom geografije u prosjeku najmanje zaduženi učitelji Zagrebačke (13,9 sati tjedno) te Karlovačke i Varaždinske županije (14,6 sati tjedno). Redovitim nastavom drugog predmeta u prosjeku su više zaduženi učitelji geografije u Središnjoj Hrvatskoj nego učitelji i nastavnici u Osječko-baranjskoj i Vukovarsko-srijemskoj županiji, dok su njome najmanje bili zaduženi učitelji i nastavnici geografije u Šibensko-kninskoj županiji. Sukladno tomu, najmanje su opterećeni nastavnici geografije u Šibensko-kninskoj županiji ($k_o=0,04$) i Osječko-baranjskoj županiji ($k_o=0,19$), dok su najopterećeniji učitelji geografije u Karlovačkoj ($k_o=1,13$) i Varaždinskoj županiji ($k_o=0,93$). Prema indeksu iskorištenosti ljudskih potencijala, najviše su iskorišteni nastavnici geografije u Vukovarsko-srijemskoj ($I_i=0,97$) i Šibensko-kninskoj županiji ($I_i=0,95$), a najmanje su iskorišteni učitelji geografije u Karlovačkoj ($I_i=0,73$) i Međimurskoj županiji ($I_i=0,83$) (Vuk, 2012; Jović, 2017).

Rad u više škola dodatno utječe na opterećenost učitelja i nastavnika, pa tako što je veći broj škola u kojima je učitelj/nastavnik zaposlen, veća je i njegova opterećenost. Anketnim istraživanjem utvrđeno je da 5 % ljudskih resursa u nastavi geografije Šibensko-kninske županije radi u čak četiri škole, dok ih 10 % radi u tri škole. Prema Vuk (2012) i Jović (2017), udio zaposlenih u tri škole u Osječko-baranjskoj i Vukovarsko-srijemskoj županiji te županijama Središnje Hrvatske varira između dva i osam posto. Zaposlenih u dvije škole u Osječko-baranjskoj i Vukovarsko-srijemskoj županiji ima zajedno 31 %, u Bjelovarsko-bilogorskoj 25,9 %, u Varaždinskoj 23,3 %, u Sisačko-moslavačkoj 20,6 % i u Šibensko-kninskoj županiji 20 %. Najbolje stanje je u Gradu Zagrebu u kojem je 90,2 % učitelja geografije zaposleno u samo jednoj te u Koprivničko-križevačkoj, Karlovačkoj i Zagrebačkoj županiji s oko 85 % zaposlenih u jednoj školi. Naspram njih, najmanji udio zaposlenih u samo jednoj školi imaju zajedno Osječko-baranjska i Vukovarsko-srijemska županija (62,1 %) te Šibensko-kninska županija (65 %).

Kada je riječ o dnevnim migracijama ljudskih resursa u nastavi geografije, najbolje stanje je u Koprivničko-križevačkoj i Vukovarsko-srijemskoj županiji. Naime, u

Koprivničko-križevačkoj županiji čak 53,6 % učitelja geografije stanuje u mjestu rada, a 39,3 % ih migrira unutar županije, dok ih u Vukovarsko-srijemskoj županiji 50 % stanuje u mjestu rada, a 42,1 % migrira unutar županije. 90,2 % učitelja geografije iz Grada Zagreba stanuje u mjestu rada što je izjednačeno migriranju unutar županije, dok velika većina učitelja geografije iz Međimurske županije (76,2 %) migrira unutar županije. Najveći udio onih koji na radno mjesto migriraju iz drugih županija ima u Zagrebačkoj (25 %), Karlovačkoj (23,1 %), Krapinsko-zagorskoj (16,1 %) te Šibensko-kninskoj županiji (15 %) (Vuk, 2012; Jović, 2017).

Prilikom stručnog usavršavanja, učitelji geografije iz županija Središnje Hrvatske prosječno u većem broju sudjeluju na državnim stručnim skupovima (Zimskom i Ljetnom seminaru u Zagrebu ili Zadru) nego na županijskim stručnim vijećima. Iznimku čine učitelji geografije iz Varaždinske i Bjelovarsko-bilogorske županije koji više sudjeluju na županijskim stručnim vijećima nego državnim stručnim skupovima (Vuk, 2012). Učitelji i nastavnici geografije iz Osječko-baranjske i Vukovarsko-srijemske županije generalno uopće ne sudjeluju na državnim stručnim skupovima, no zato na županijskim stručnim vijećima sudjeluju svi, a pri tome ih više od polovice sudjeluje uvijek (Jović, 2017). Ljudski resursi u nastavi geografije Šibensko-kninske županije se također najviše usavršavaju na županijskim stručnim vijećima (u prosjeku to čine često), a ponekad to čine na državnim stručnim skupovima. U izboru stručnog usavršavanja na državnoj razini vidljiv je utjecaj prostorne gravitacije, pa tako ljudski resursi u nastavi geografije iz županija Središnje Hrvatske te Osječko-baranjske i Vukovarsko-srijemske županije češće sudjeluju na državnim stručnim skupovima u Zagrebu, dok ljudski resursi u nastavi geografije iz Šibensko-kninske županije češće sudjeluju na državnim stručnim skupovima u Zadru.

5. ZAKLJUČAK

Na temelju podataka o broju razrednih odjela u predmetnoj nastavi osnovnih škola Šibensko-kninske županije školske godine 2017./2018. izdvojene su s aspekta učitelja geografije tri vrlo velike osnovne škole, jedna velika, četiri optimalne škole, devet malih te 10 vrlo malih osnovnih škola. Dakle, najviše je vrlo malih škola s aspekta učitelja geografije te one čine 37 % od ukupnog broja osnovnoškolskih jedinica u Šibensko-kninskoj županiji. Time je odbačena prva hipoteza ovog rada koja pretpostavlja da *najveći udio osnovnih škola u Šibensko-kninskoj županiji čine male škole s aspekta učitelja geografije.*

Druga hipoteza pretpostavlja da će se u *naredne četiri školske godine potreba za učiteljima i nastavnicima geografije u Šibensko-kninskoj županiji smanjiti* što je djelomično potvrđeno. U narednom četverogodišnjem razdoblju u osnovnim školama Šibensko-kninske županije doći će do povećanja ukupnog broja razrednih odjela za devet, iz čega proizlazi potreba za zaposlenjem jednog novog učitelja geografije u punom radnom vremenu. No, riječ je o kratkoročnoj potrebi. U srednjim školama Šibensko-kninske županije u narednom četverogodišnjem razdoblju doći će do smanjenja ukupnog broja razrednih odjela za šest, čime će doći i do smanjenja potreba za nastavnicima geografije. Kako bi se stvorila prava slika o dugoročnim potrebama za učiteljima i nastavnicima geografije, ali i svim drugim obrazovnim djelatnicima, potrebno je provesti detaljne analize demografskih procesa koji se odvijaju u istraživanom (i širem) prostoru.

Prema trećoj hipotezi *nastava geografije u Šibensko-kninskoj županiji u potpunosti stručno zastupljena*, što je i potvrđeno. Anketnim je istraživanjem utvrđeno da je 55 % ljudskih resursa u nastavi geografije Šibensko-kninske županije završilo jednopredmetni nastavnički studij geografije, dvopredmetne nastavničke studije geografije i nekog drugog predmeta završilo je njih 35 %, dok ih je 10 % završilo znanstveni smjer diplomskog studija geografije.

Školske godine 2017./2018. koeficijent opterećenosti ljudskih resursa u nastavi geografije Šibensko-kninske županije iznosio je 0,76, no pri tome je utvrđena velika razlika između opterećenosti učitelja i nastavnika geografije. Zbog visoke iskorištenosti nastavnika geografije u redovitoj nastavi, koeficijent njihove opterećenosti bio je vrlo nizak ($ko=0,04$), dok su učitelji geografije (zbog manje iskorištenosti u redovitoj nastavi)

bili znatno više opterećeni ostalim zaduženjima izjednačenim s neposrednim odgojno-obrazovnim radom (ko=1,14). Time je odbačena četvrta hipoteza prema kojoj je *opterećenost ljudskih resursa u nastavi geografije manja u osnovnim nego u srednjim školama.*

Ljudski resursi u nastavi geografije Šibensko-kninske županije najčešće se stručno usavršavaju na županijskim stručnim vijećima (prosječna ocjena 4,0), i to znatno češće nego na državnim stručnim skupovima koji se održavaju u Zadru i Zagrebu (prosječna ocjena 2,55). Takva zastupljenost opravdana je prostornom dostupnošću pojedinih skupova iz koje, među ostalim, proizlaze i dodatni financijski troškovi. Time je potvrđena peta hipoteza ovog rada prema kojoj *učitelji i nastavnici geografije češće sudjeluju na županijskim stručnim vijećima nego na državnim stručnim skupovima.*

Literatura i izvori

Literatura

- Bahtijarević-Šiber, F., 1999: *Management ljudskih potencijala*, Golden marketing, Zagreb.
- Blažinić, B., 2011: Model sustavnog razvoja ljudskih potencijala (MSR), *Učenje za poduzetništvo* 1 (1), 107-116.
- Curić, Z., Vuk, R., Milić, V., 2007: Ljudski potencijali u nastavi geografije u osnovnim i srednjim školama Republike Hrvatske, u: *Četvrti hrvatski geografski kongres: Geografsko vrednovanje prostornih resursa: zbornik radova*, Hrvatsko geografsko društvo, Zagreb, 107-127.
- Jović, D., 2017: *Ljudski resursi u nastavi geografije u osnovnim i srednjim školama Vukovarsko-srijemske i Osječko-baranjske županije*, diplomski rad, Sveučilište u Zagrebu, Prirodoslovno-matematički fakultet, Geografski odsjek
- Kuka, E., 2011: Menadžment ljudskih resursa, *Praktični menadžment: stručni časopis za teoriju i praksu menadžmenta* 2 (2), 64-66.
- Magaš, K., Marin, D., 2013: Metodičko-didaktički aspekt nastave geografije u Republici Hrvatskoj, *Magistra Iadertina* 8 (1), 165-192.
- Spevec, D., Vuk, R., 2012: Demografski resursi i potencijali te organizacija primarnog obrazovanja u Krapinsko-zagorskoj županiji, *Hrvatski geografski glasnik* 74 (1), 187-212.
- Staničić, S., 2003: Školski menadžment, *Napredak* 144 (3), 286-301.
- Staničić, S., 2004: Ljudski potencijali hrvatskog školstva, u: *Školski priručnik 2004./2005.*, Znamen, Zagreb, 159-166.
- Staničić, S., 2006a: Menadžment u obrazovanju (monografija), vlastita naklada, Rijeka
- Staničić, S., 2006b: Upravljanje ljudskim potencijalom u školstvu, *Odgojne znanosti* 8 (2), 515-533.
- Staničić, S., 2007: Kompetencije nastavnika, u: *Školski priručnik 2007./2008.*, Znamen, Zagreb, 178-187.
- Tot, D., 2013: Samovrednovanje i profesionalni razvoj učitelja, u: *Kultura samovrednovanja škole i učitelja*, Učiteljski fakultet u Zagrebu, Zagreb, 123-155.

- Vranković, B., 2017: *Geografski aspekt razvoja mreže osnovnih škola u Hrvatskoj*, doktorski rad, Sveučilište u Zagrebu, Prirodoslovno-matematički fakultet, Geografski odsjek
- Vuk, R., 2012: *Obrazovni resursi i ljudski potencijali u nastavi geografije u osnovnim školama Središnje Hrvatske*, doktorski rad, Sveučilište u Zagrebu, Prirodoslovno-matematički fakultet, Geografski odsjek
- Vuk, R., Vranković, B., 2016: Utjecaj demografskih procesa na organizaciju primarnoga obrazovanja u Splitsko-dalmatinskoj županiji, *Školski vjesnik: časopis za pedagošku teoriju i praksu* 65, 287-300.

Izvori

- *Državni pedagoški standard osnovnoškolskog sustava odgoja i obrazovanja* (NN 63/08)
- *Državni pedagoški standard srednjoškolskog sustava odgoja i obrazovanja* (NN 63/08)
- *Državni zavod za statistiku Republike Hrvatske*, On line baza podataka, www.dzs.hr (17. 06. 2018)
- *Godišnji plan i program za školsku godinu 2017./2018. Ekonomske škole, Šibenik*
- *Godišnji plan i program za školsku godinu 2017./2018. Gimnazije Antuna Vrančića, Šibenik*
- *Godišnji plan i program za školsku godinu 2017./2018. Industrijsko-obrtničke škole, Šibenik*
- *Godišnji plan i program za školsku godinu 2017./2018. Katoličke osnovne škole, Šibenik*
- *Godišnji plan i program za školsku godinu 2017./2018. Medicinske škole, Šibenik*
- *Godišnji plan i program za školsku godinu 2017./2018. OŠ Antuna Mihanovića Petropoljskog, Drniš*
- *Godišnji plan i program za školsku godinu 2017./2018. OŠ Brodarica*
- *Godišnji plan i program za školsku godinu 2017./2018. OŠ Čista Velika*
- *Godišnji plan i program za školsku godinu 2017./2018. OŠ Domovinske zahvalnosti, Knin*
- *Godišnji plan i program za školsku godinu 2017./2018. OŠ dr. Franje Tuđmana, Knin*

- *Godišnji plan i program za školsku godinu 2017./2018. OŠ Fausta Vrančića, Šibenik*
- *Godišnji plan i program za školsku godinu 2017./2018. OŠ Jakova Gotovca, Unešić*
- *Godišnji plan i program za školsku godinu 2017./2018. OŠ Jurja Dalmatinca, Šibenik*
- *Godišnji plan i program za školsku godinu 2017./2018. OŠ Jurja Šižgorića, Šibenik*
- *Godišnji plan i program za školsku godinu 2017./2018. OŠ Kistanje*
- *Godišnji plan i program za školsku godinu 2017./2018. OŠ Meterize, Šibenik*
- *Godišnji plan i program za školsku godinu 2017./2018. OŠ Murterski škoji, Murter*
- *Godišnji plan i program za školsku godinu 2017./2018. OŠ Petra Krešimira IV., Šibenik*
- *Godišnji plan i program za školsku godinu 2017./2018. OŠ Pirovac*
- *Godišnji plan i program za školsku godinu 2017./2018. OŠ Primošten*
- *Godišnji plan i program za školsku godinu 2017./2018. OŠ Rogoznica*
- *Godišnji plan i program za školsku godinu 2017./2018. OŠ Skradin*
- *Godišnji plan i program za školsku godinu 2017./2018. OŠ Tina Ujevića, Šibenik*
- *Godišnji plan i program za školsku godinu 2017./2018. OŠ Vidici, Šibenik*
- *Godišnji plan i program za školsku godinu 2017./2018. OŠ Vjekoslava Kaleba, Tisno*
- *Godišnji plan i program za školsku godinu 2017./2018. OŠ Vodice*
- *Godišnji plan i program za školsku godinu 2017./2018. OŠ Vrpolje*
- *Godišnji plan i program za školsku godinu 2017./2018. Prometno-tehničke škole, Šibenik*
- *Godišnji plan i program za školsku godinu 2017./2018. Srednje strukovne škole, Šibenik*
- *Godišnji plan i program za školsku godinu 2017./2018. Srednje strukovne škole kralja Zvonimira, Knin*
- *Godišnji plan i program za školsku godinu 2017./2018. Srednje škole Lovre Montija, Knin*
- *Godišnji plan i program za školsku godinu 2017./2018. Srednje škole Ivana Meštrovića, Drniš*
- *Godišnji plan i program za školsku godinu 2017./2018. Tehničke škole, Šibenik*
- *Godišnji plan i program za školsku godinu 2017./2018. Turističko-ugostiteljske škole, Šibenik*
- *Nastavni plan i program za osnovnu školu, Ministarstvo znanosti, obrazovanja i športa, 2006.*
- *Nastavni planovi srednjih strukovnih škola, Ministarstvo prosvjete i športa, 1996.*

- *Nastavni programi za gimnazije*, Ministarstvo kulture i prosvjete, 1994.
- *Odluka o donošenju Mreže osnovnih i srednjih škola, učeničkih domova i programa obrazovanja Vlade Republike Hrvatske* (NN 22/11)
- *Popis stanovništva, kućanstava i stanova 2011. godine: stanovništvo prema starosti i spolu, po naseljima*, www.dzs.hr (13. 03. 2018.)
- *Pravilnik o napredovanju učitelja i nastavnika u osnovnom i srednjem školstvu* (NN 89/95)
- *Pravilnik o normi rada nastavnika u srednjoškolskoj ustanovi* (NN 94/10)
- *Pravilnik o tjednim radnim obvezama učitelja i stručnih suradnika u osnovnoj školi* (NN 34/14)
- *Priopćenje 8.1.2.: Osnovne škole- kraj šk. god. 2016./2017. i početak šk. god. 2017./2018*, 2018. godina, www.dzs.hr (07. 04. 2018.)
- *Priopćenje 8.1.3.: Srednje škole- kraj šk. god. 2016./2017. i početak šk. god. 2017./2018*, 2018. godina, www.dzs.hr (07. 04. 2018.)
- *Razvojna strategija Šibensko-kninske županije 2011.-2013.*, <http://sibensko-kninska-zupanija.hr/stranica/razvojna-strategija-sibensko-kninske-zupanije-2011-2013/67> (22. 03. 2018.)
- *Službene stranice Šibensko-kninske županije*, <http://sibensko-kninska-zupanija.hr/> (21. 03. 2018.)
- *Strategija obrazovanja, znanosti i tehnologije* (NN 124/14)
- *Strategija stručnog usavršavanja za profesionalni razvoj odgojno-obrazovnih radnika (2014-2020)*, http://www.azoo.hr/images/pkssuor/Strategija_HR2-Final.pdf (17. 05. 2018.)
- *Zakon o odgoju i obrazovanju u osnovnoj i srednjoj školi* (NN 87/08)
- *Zakonu o mirovinskom osiguranju* (NN 157/13, NN 151/14)
- *Zakonu o radu* (NN 149/09)

Popis slika

Sl. 1. Administrativna podjela Šibensko-kninske županije	5
Sl. 2. Gustoća naseljenosti Šibensko-kninske županije 2011. godine	10
Sl. 3. Upisna područja osnovnih škola Šibensko-kninske županije školske godine 2017./2018.	13
Sl. 4. Mreža osnovnih škola Šibensko-kninske županije 2017./2018. školske godine	13
Sl. 5. Mreža srednjih škola Šibensko-kninske županije 2017./2018. školske godine	16
Sl. 6. Tipologija osnovnih škola Šibensko-kninske županije školske godine 2017./2018. s aspekta učitelja geografije	19
Sl. 7. Tipologija srednjih škola Šibensko-kninske županije školske godine 2017./2018. s aspekta učitelja geografije	23
Sl. 8. Anketirani učitelji i nastavnici geografije Šibensko-kninske županije u školskoj godini 2017./2018.	25
Sl. 9. Dobno-spolna struktura anketiranih učitelja i nastavnika geografije u Šibensko-kninskoj županiji školske godine 2017./2018.	26
Sl. 10. Stečeno zvanje anketiranih ljudskih resursa u nastavi geografije Šibensko-kninske županije školske godine 2017./2018.	27
Sl. 11. Institucije na kojima su zvanje stekli anketirani ljudski resursi u nastavi geografije Šibensko-kninske županije školske godine 2017./2018.	29
Sl. 12. Struktura zaposlenosti ljudskih resursa u nastavi geografije Šibensko-kninske županije u školskoj godini 2017./2018.	32

Sl. 13. Učestalost korištenja školske ploče i računalnih prezentacija u nastavi geografije Šibensko-kninske županije školske godine 2017./2018.	39
Sl. 14. Učestalost korištenja samostalno izrađenih slijepih i tematskih karata u nastavi geografije Šibensko-kninske županije školske godine 2017./2018.	41
Sl. 15. Učestalost učeničkog korištenja računala i/ili pametnih telefona u radu na nastavi geografije u Šibensko-kninskoj županiji školske godine 2017./2018. te učestalost učiteljske/nastavničke samostalne izrade zadataka za pismenu provjeru znanja	42

Popis tablica

Tab. 1. Broj rođenih u Šibensko-kninskoj županiji od 2001. do 2016. godine15

Tab. 2. Prosječni radni staž učitelja i nastavnika geografije u Šibensko-kninskoj županiji školske godine 2017./2018.30

Tab. 3. Tjedno zaduženje učitelja i nastavnika geografije Šibensko-kninske županije školske godine 2017./2018.33

Tab. 4. Udio učitelja i nastavnika geografije u ŠKŽ prema indeksu iskorištenosti, ukupni indeks iskorištenosti i koeficijent opterećenosti učitelja i nastavnika geografije ŠKŽ u školskoj godini 2017./2018.35

Tab. 5. Neke odrednice organiziranog stručnog usavršavanja (na državnoj i županijskoj razini) ljudskih resursa u nastavi geografije Šibensko-kninske županije, školske godine 2017./2018.44

Popis priloga

Prilog 1. Anketni upitnikXI

Prilog 2. Tipologija osnovnih škola Šibensko-kninske županije s aspekta učitelja geografijeXIV

Prilog 3. Tipologija srednjih škola Šibensko-kninske županije s aspekta nastavnika geografijeXV

Prilog 4. Pisana priprema za nastavni sat geografijeXVI

Prilog 1. Anketni upitnik

Anketni upitnik

Poštovani,

studentica sam pete godine nastavničkog studija Geografije na Prirodoslovno-matematičkom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu. Za potrebe izrade diplomskog rada teme ***Ljudski resursi u nastavi geografije Šibensko-kninske županije***, pod vodstvom doc. dr. sc. Ružice Vuk, prijeko su mi potrebni podatci traženi u priloženom anketnom upitniku.

Lijepo bih Vas molila da mi popunite anketu i pošaljete nazad poštom u priloženoj koverti. Vaše sudjelovanje u istraživanju je dobrovoljno, a anonimnost zagarantirana. Podaci prikupljeni ovom anketom biti će prezentirani isključivo skupno za područje županije te sukladno etici u istraživanju odgoja i obrazovanja.

Molim Vas da podatci koje unosite budu točni i potpuni kako bi rezultati istraživanja o iskorištenosti i opterećenosti nastavnika geografije u Šibensko-kninskoj županiji prikazivali stvarno stanje.

U slučaju bilo kakvog pitanja ili nejasnoće možete me kontaktirati na mail adresu tina.pavlic@student.geog.pmf.hr.

Zahvaljujem na sudjelovanju!

Tina Pavlić

Ime i prezime: _____

Spol (zaokružiti): M Ž

Dob: _____ godina i _____ mjeseci

Mjesto boravišta: _____

Zvanje: _____

Institucija u kojoj ste stekli više ili visoko obrazovanje:

Godine staža u školama: _____ godina i _____ mjeseci

Godine staža ukupno: _____ godina i _____ mjeseci

Jeste li trenutno u statusu nastavnika mentora? DA NE

Jeste li trenutno u statusu nastavnika savjetnika? DA NE

Tjedno radno zaduženje u školi/školama: _____/40 sati

Ukupno* tjedno radno zaduženje: _____ sati

**ukoliko radite još negdje osim u školi/školama*

Status zaposlenja u školskoj godini 2017./2018. (zaokružiti):

- a) rad na određeno
- b) rad na neodređeno
- c) kombinacija rada na određeno (____ sati) i rada na neodređeno (____ sati)

Ime i sjedište škole ili škola u kojima ste <u>trenutno</u> zaposleni:	Udaljenost mjesta boravišta od škole (u km) – <u>jedan smjer!</u>	Vrijeme putovanja od mjesta boravišta do škole (u min) – <u>jedan smjer!</u>
1.		
2.		
3.		

Na posao putujem (zaokružiti najčešću opciju):

- a) osobnim automobilom
- b) javnim prijevozom
- c) pješice
- d) biciklom
- e) ostalo: _____

Tjedno zaduženje u školskoj godini 2017./2018. (iskazano satima neposrednog odgojno-obrazovnog rada /do 24 sata tjedno):

- a) redovita nastava geografije: _____ sati
- b) redovita nastava _____ (upisati naziv predmeta): _____ sati
_____ (upisati naziv predmeta): _____ sati

c) ostala zaduženja:

- razredništvo: _____ sati
- izborna nastava: _____ sati
- dodatna nastava: _____ sati
- dopunska nastava: _____ sati
- fakultativna nastava: _____ sati
- izvannastavne aktivnosti: _____ sati
- voditelj školskog aktiva: _____ sati
- voditelj županijskog stručnog vijeća: _____ sati
- satničar: _____ sati
- ostali poslovi izjednačeni s neposrednim radom:
 - _____ (upisati koji): _____ sati
 - _____ (upisati koji): _____ sati

Za sljedeće tvrdnje zaokružite onaj broj koji Vas najbolje opisuje prema sljedećoj skali:					
1	2	3	4	5	
nikad	rijetko	ponekad	često	uvijek	
U nastavi koristim slijepe karte koje samostalno izrađujem.	1	2	3	4	5
U nastavi koristim tematske karte koje samostalno izrađujem.	1	2	3	4	5
Koristim školsku ploču kao nastavno pomagalo.	1	2	3	4	5
U nastavi koristim računalne prezentacije koje samostalno izrađujem.	1	2	3	4	5
Na mojoj nastavi učenici za rad koriste računala i/ili pametne telefone.	1	2	3	4	5
Zadatke za pisanu provjeru znanja izrađujem samostalno.	1	2	3	4	5
Sudjelujem na Ljetnom seminaru za geografe (u Zadru/ u Zagrebu).	1	2	3	4	5
Sudjelujem na Zimskom seminaru za geografe (u Zagrebu).	1	2	3	4	5
Zadovoljan/na sam <u>brojem</u> predavanja <u>geografske</u> tematike na državnim stručnim skupovima.	1	2	3	4	5
Zadovoljan/na sam <u>kvalitetom</u> predavanja <u>geografske</u> tematike na državnim stručnim skupovima.	1	2	3	4	5
Zadovoljan/na sam <u>brojem</u> predavanja <u>pedagoško-psihološko-didaktičke</u> tematike na državnim stručnim skupovima.	1	2	3	4	5
Zadovoljan/na sam <u>kvalitetom</u> predavanja <u>pedagoško-psihološko-didaktičke</u> tematike na državnim stručnim skupovima.	1	2	3	4	5
Škola mi financira troškove prijevoza na državne stručne skupove.	1	2	3	4	5
Škola mi financira troškove participacije za državne stručne skupove.	1	2	3	4	5
Ukoliko je potrebno škola mi financira troškove smještaja tijekom održavanja državnih stručnih skupova.	1	2	3	4	5
Sudjelujem na županijskim stručnim vijećima.	1	2	3	4	5
Škola mi financira troškove prijevoza na županijska stručna vijeća.	1	2	3	4	5
Zadovoljan/na sam <u>kvalitetom</u> županijskih stručnih vijeća.	1	2	3	4	5
Sudjelujem u različitim oblicima e-učenja i web-seminarima.	1	2	3	4	5
Sudjelujem na raznim stručnim tečajevima i predavanjima.	1	2	3	4	5
Vodim evidenciju o vlastitom samostalnom stručnom usavršavanju (pročitane knjige, časopisi, znanstveni i stručni članci, praćenje raznih internetskih stranica i portala...).	1	2	3	4	5
Što biste promijenili u organizaciji stručnih skupova? _____					

Prilog 2. Tipologija osnovnih škola Šibensko-kninske županije s aspekta učitelja geografije

ŠKOLSKA JEDINICA	šk. god. 2017./2018.		šk. god. 2021./2022.		Razlika u broju razrednih odjela u predmetnoj nastavi
	Broj odjela u predmetnoj nastavi	Tip škole s aspekta učitelja geografije	Broj odjela u predmetnoj nastavi	Tip škole s aspekta učitelja geografije	
KATOLIČKA OŠ, Šibenik	8	mala	9	optimalna	1
OŠ A. M. PETROPOLJSKOG, Drniš	12	velika	12	velika	0
Područna škola Drinovci	4	vrlo mala	3	vrlo mala	-1
Područna škola Gradac	4	vrlo mala	4	vrlo mala	0
Područna škola Oklaj	4	vrlo mala	4	vrlo mala	0
OŠ BROADARICA, Brodarica	8	mala	9	optimalna	1
OŠ ČISTA VELIKA, Čista Velika	4	vrlo mala	5	mala	1
OŠ DOMOVINSKE ZAHVALNOSTI, Knin	17	vrlo velika	16	vrlo velika	-1
OŠ DR. FRANJE TUĐMANA, Knin	10	optimalna	10	optimalna	0
OŠ FAUSTA VRANČIĆA, Šibenik	11	optimalna	10	optimalna	-1
OŠ JAKOVA GOTOVCA, Unešić	4	vrlo mala	4	vrlo mala	0
OŠ JURJA DALMATINCA, Šibenik	14	vrlo velika	14	vrlo velika	0
OŠ JURJA ŠIŽGORIĆA, Šibenik	8	mala	10	optimalna	2
OŠ KISTANJE, Kistanje	8	mala	7	mala	-1
OŠ METERIZE, Šibenik	8	mala	9	optimalna	1
OŠ MURTERSKI ŠKOJI, Murter	5	mala	5	mala	0
OŠ PETRA KREŠIMIRA IV., Šibenik	10	optimalna	12	velika	2
OŠ PIROVAC, Pirovac	4	vrlo mala	4	vrlo mala	0
OŠ PRIMOŠTEN, Primošten	5	mala	5	mala	0
OŠ ROGOZNICA, Rogoznica	4	vrlo mala	4	vrlo mala	0
OŠ SKRADIN, Skradin	5	mala	5	mala	0
OŠ TINA UJEVIĆA, Šibenik	8	mala	9	optimalna	1
OŠ VIDICI, Šibenik	11	optimalna	12	velika	1
OŠ VJEKOSLAVA KALEBA, Tisno	4	vrlo mala	5	mala	1
OŠ VODICE, Vodice	17	vrlo velika	19	vrlo velika	2
OŠ VRPOLJE, Vrpolje	4	vrlo mala	4	vrlo mala	0
Područna škola Perković	4	vrlo mala	4	vrlo mala	0
UKUPNO	205		214		9

Prilog 3. Tipologija srednjih škola Šibensko-kninske županije s aspekta nastavnika geografije

SREDNJA ŠKOLA	Broj sati nastave geografije tjedno	Tip škole s aspekta nastavnika geografije
EKONOMSKA ŠKOLA, Šibenik	20	optimalna
GIMNAZIJA ANTUNA VRANČIĆA, Šibenik	45	vrlo velika
INDUSTRIJSKO-OBRTNIČKA ŠKOLA, Šibenik	2	vrlo mala
MEDICINSKA ŠKOLA, Šibenik	10	vrlo mala
PROMETNO-TEHNIČKA ŠKOLA, Šibenik	15	mala
SREDNJA STRUKOVNA ŠKOLA KRALJA ZVONIMIRA, Knin	3	vrlo mala
SREDNJA STRUKOVNA ŠKOLA, Šibenik	6	vrlo mala
SREDNJA ŠKOLA IVANA MEŠTROVIĆA, Drniš	20	optimalna
SREDNJA ŠKOLA LOVRE MONTIJA, Knin	28	vrlo velika
TEHNIČKA ŠKOLA, Šibenik	11	mala
TURISTIČKO-UGOSTITELJSKA ŠKOLA, Šibenik	13	mala

Prilog 4. Pisana priprema za nastavni sat geografije

PISANA PRIPREMA ZA NASTAVNI SAT GEOGRAFIJE		
Naziv i sjedište škole	Gimnazija, Šibensko-kninska županija	
Obrazovni program (zanimanje)	opća gimnazija	
Ime i prezime nastavnika	Tina Pavlić	
Datum izvođenja nastavnog sata		
Naziv nastavne jedinice	Utjecaj demografskih procesa na obvezno obrazovanje u Šibensko-kninskoj županiji	
Razred	4.	
Tip sata	obrada	
Kompetencije	Ishodi učenja	Zadatci kojima ću provjeriti ishode
1. Geografska znanja i vještine	<ul style="list-style-type: none"> - usporediti dobno-spolnu strukturu stanovništva ŠKŽ 2001. i 2017. godine - objasniti pojam mreža škola - analizirati tablicu broja razrednih odjela u predmetnoj nastavi ŠKŽ šk. god. 2017./2018. i 2021./2022. - izraditi kartu promjene broja razrednih odjela u predmetnoj nastavi osnovnih škola ŠKŽ šk. god. 2021./2022. u odnosu na šk. god. 2017./2018. po upisnim područjima - zaključiti o prostornoj promjeni broja razrednih odjela u predmetnoj nastavi osnovnih škola ŠKŽ u narednom četverogodišnjem razdoblju - analizirati tablicu s brojem rođenih u ŠKŽ od 2001. do 2016. godine - zaključiti o utjecaju demografskih procesa na obvezno obrazovanje u ŠKŽ 	<p>Usporedi dobno-spolnu strukturu stanovništva ŠKŽ 2001. i 2017. godine.</p> <p>Objasni pojam mreža škola.</p> <p>Opiši smjer i intenzitet promjena broja razrednih odjela u narednom četverogodišnjem razdoblju i implikacije tih promjena.</p> <p>Izradi kartu promjene broja razrednih odjela u predmetnoj nastavi osnovnih škola ŠKŽ šk. god. 2021./2022. u odnosu na šk. god. 2017./2018. po upisnim područjima.</p> <p>Objasni prostornu promjenu broja razrednih odjela u predmetnoj nastavi OŠ ŠKŽ u narednom četverogodišnjem razdoblju.</p> <p>Opiši kretanje broja rođenih u ŠKŽ od 2001. do 2016. godine.</p> <p>Objasni utjecaj demografskih procesa na obvezno obrazovanje u ŠKŽ.</p>
2. Metodička kompetencija	<ul style="list-style-type: none"> - poticati samostalno razmišljanje i zaključivanje - primijeniti pravila u analizi grafičkih priloga, tablica i tematskih karata - unaprijediti metode vođenja organiziranih bilježaka - primijeniti vještinu samostalne statističke obrade podataka - primijeniti kartografske vještine samostalne izrade tematskih karata 	
3. Komunikacijska kompetencija	<ul style="list-style-type: none"> - unaprijediti sposobnost usmenog izražavanja znanja i misli - poboljšati vještinu slušanja govornika i sugovornika - razvijati vještinu međusobne komunikacije sa svim sudionicima nastave 	
4. Socijalna kompetencija	<ul style="list-style-type: none"> - poštivati zadana pravila rada u razredu - razvijati sposobnost uvažavanja tuđeg mišljenja 	

TIJEK NASTAVNOG SATA			
Etape sata	Cilj etape	Opis aktivnosti učitelja	Opis aktivnosti učenika
Uvod	<p>O provjera predznanja</p> <p>O poticanje znatiželje</p> <p>O najava cilja</p>	<p>- pokupiti domaću zadaću: zadatak je bio na milimetarskom papiru nacrtati dijagram dobno-spolne strukture stanovništva ŠKŽ 2017. godine</p> <p>- metodom razgovora i olujom ideja navesti za što sve možemo primijeniti stečena znanja o demografiji</p> <p>- metodom usmenog izlaganja istaknuti da je cilj ovog nastavnog sata primjena stečenih znanja i vještina kroz nastavnu jedinicu „Utjecaj demografskih procesa na obvezno obrazovanje u Šibensko-kninskoj županiji“</p>	<p>- predaju zadaću nastavniku</p> <p>- promišljaju i iznose vlastito mišljenje</p> <p>- zapisuju naziv nastavne jedinice u bilježnice</p>
Glavni dio sata	<p>o unaprijediti sposobnost analize grafičkih priloga, tablica i tematskih karata</p> <p>O naučiti što je mreža škola</p> <p>O razvijati kartografske vještine samostalne izrade tematskih karata</p> <p>O razvijati vještinu usmenog izražavanja vlastitih misli, znanja i stavova</p>	<p>- metodom razgovora, neizravnom grafičkom metodom i metodom demonstracije usporediti dobno-spolnu strukturu stanovništva ŠKŽ 2001. i 2017. godine</p> <p>- metodom usmenog izlaganja objasniti pojam mreža škola te metodom razgovora iznijeti pretpostavke o utjecaju demografskih procesa na mrežu osnovnih škola u ŠKŽ</p> <p>- metodom razgovora, neizravnom grafičkom metodom i metodom demonstracije analizirati tablicu broja razrednih odjela u predmetnoj nastavi ŠKŽ šk. god. 2017./2018. i 2021./2022.</p> <p>- metodom usmenog izlaganja, izravnom grafičkom metodom te metodom demonstracije dati uputu za izradu karte promjene broja razrednih odjela u predmetnoj nastavi osnovnih škola ŠKŽ šk. god. 2021./2022. u odnosu na šk. god. 2017./2018. po upisnim područjima, a prema podacima iz analizirane tablice</p> <p>- metodom razgovora, neizravnom grafičkom metodom te metodom demonstracije zaključiti o prostornoj promjeni broja razrednih odjela u predmetnoj nastavi osnovnih škola ŠKŽ u narednom četverogodišnjem razdoblju</p>	<p>- analiziraju dobno-spolne strukture te iznose vlastite zaključke o demografskim procesima u ŠKŽ</p> <p>- zapisuju novi pojam te iznose vlastito mišljenje</p> <p>- analiziraju tablicu i iznose vlastito mišljenje; zaključke zapisuju u bilježnicu</p> <p>- radni listić s kartografskom podlogom (Prilog 1) lijepe u bilježnice, izrađuju legendu karte prema uputama nastavnika, kartu obojaju sukladno izrađenoj legendi te na crtu ispod karte upisuju njezin naziv</p> <p>- analiziraju izrađene karte, donose zaključke te iznose vlastito mišljenje o razlozima takvih prostornih procesa, zapisuju bitno</p>

		<ul style="list-style-type: none"> - metodom razgovora, neizravnim grafičkom metodom te metodom demonstracije analizirati tablicu s brojem rođenih u ŠKŽ od 2001. do 2016. godine - metodom razgovora zaključiti o utjecaju demografskih procesa na obvezno obrazovanje u ŠKŽ 	<ul style="list-style-type: none"> - analiziraju tablicu, donose zaključke o daljnjim kretanjima broja učenika u ŠKŽ te ih zapisuju - sintetiziraju prijašnje zaključke te donose uopćeni zaključak o utjecaju demografskih procesa na obvezno obrazovanje u ŠKŽ
Završni dio sata	<ul style="list-style-type: none"> o primjena naučenog o formativno vrednovanje 	<ul style="list-style-type: none"> - metodom razgovora navesti nekoliko mogućnosti za povećanje broja učenika - vrednovanje učenika prema kvaliteti usmenih analiza grafičkih priloga, tablica i tematskih karata metodom rubrika (Prilog 2) 	<ul style="list-style-type: none"> - promišljaju i iznose vlastite ideje

Plan školske ploče

UTJECAJ DEMOGRAFSKIH PROCESA NA OBVEZNO OBRAZOVANJE U ŠIBENSKO-KNINSKOJ ŽUPANIJI

- ŠKŽ ima trend izrazite depopulacije stanovništva → negativno se odrazilo na kretanje broja školskih obveznika te na mrežu škola
 - mreža škola= sve ustanove koje provode programe primarnog i sekundarnog obrazovanja na području za koje se mreža utvrđuje, s popisom svih objekata u kojima se provodi odgoj i obrazovanje; njome se utvrđuje i upisno područje svake škole
→ u ŠKŽ 23 osnovne škole
 - u narednom četverogodišnjem razdoblju biti će 9 razreda više
 - unutar županije 2 različita trenda:
 - u priobalnom području doći će do povećanja broja učenika/razreda
 - u unutrašnjosti županije doći će do smanjenja broja učenika/razreda
 - no, povećanje broja učenika je kratkoročno (samo u narednom četverogodišnjem razdoblju)!
- => važnost provođenja kvalitetne i sveobuhvatne populacijske politike

Nastavne metode

metoda usmenog izlaganja, metoda razgovora, izravna i neizravna grafička metoda, metoda demonstracije

Oblici rada

frontalni rad, samostalni rad

Nastavna sredstva i pomagala

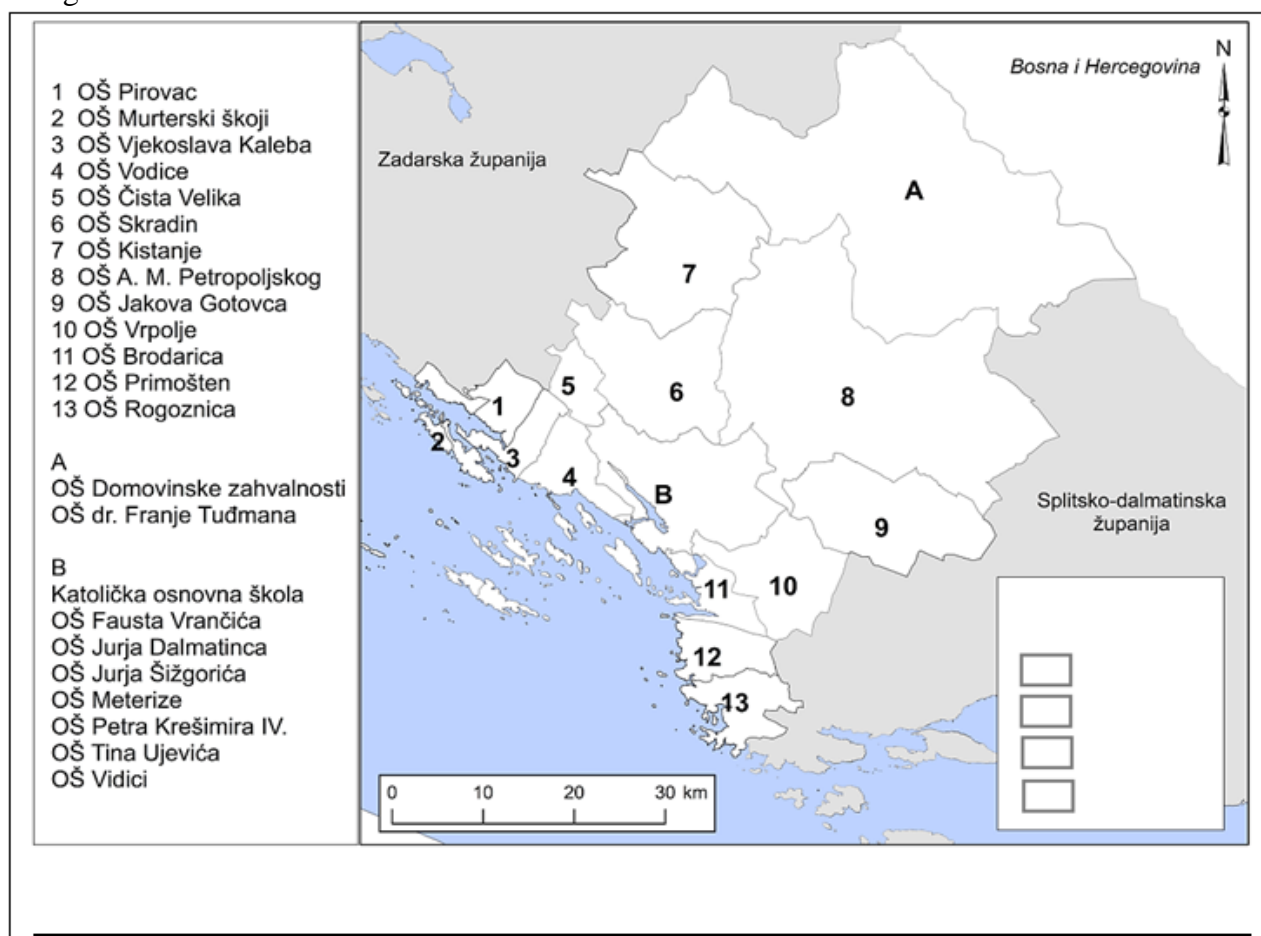
školska ploča, prezentacija u PowerPointu (tekst, grafički prilozi, tablice, tematske karte), radni listić, bilježnica, bojice, školski atlas

Popis literature i izvora za učitelja/nastavnika

- Državni zavod za statistiku Republike Hrvatske, On line baza podataka, www.dzs.hr
- Magaš, D., 2013: *Geografija Hrvatske*, Sveučilište u Zadru, Zadar.
- Matas, M., 1998: *Metodika nastave geografije*, Hrvatsko geografsko društvo, Zagreb, 2. izdanje
- Nastavni programi za gimnazije
- Pavlić, T., 2018: *Ljudski resursi u nastavi geografije Šibensko-kninske županije*, diplomski rad, Sveučilište u Zagrebu, Prirodoslovno-matematički fakultet, Geografski odsjek.
- Spevec, D., Vuk, R., 2012: Demografski resursi i potencijali te organizacija primarnog obrazovanja u Krapinsko-zagorskoj županiji, *Hrvatski geografski glasnik* 74 (1), 187 – 212.
- Vuk, R., 2012: *Obrazovni resursi i ljudski potencijali u nastavi geografije u osnovnim školama Središnje Hrvatske*, doktorski rad, Sveučilište u Zagrebu, Prirodoslovno-matematički fakultet, Geografski odsjek.
- Vuk, R., Vranković, B., 2016: Utjecaj demografskih procesa na organizaciju primarnoga obrazovanja u Splitsko-dalmatinskoj županiji, *Školski vjesnik: časopis za pedagoškijsku teoriju i praksu* 65(tematski broj), 287 – 300.

Popis priloga

Prilog 1

Prilog 2

Rubrike za vrednovanje usmene analize grafičkih priloga, tablica i tematskih karata

ELEMENTI	VREDNOVANJE				
	NEDOVOLJNO (0 bodova)	DOVOLJNO (1 bod)	DOBRO (2 boda)	IZVRSNO (3 boda)	
STRUKTURA	ne sadrži sve propisane dijelove	sadrži sve dijelove no redosljed nije valjan	sistematična uz nekoliko sitnih grešaka	potpuno razrađena i sistematična	
SADRŽAJ	izneseno samo nekoliko nepotpunih podataka	nedostaje velik dio podataka	nedostaje mali dio podataka	cjelovit	
POVEZIVANJE I PRIMJENA	bez povezivanja i primjene	djelomično povezano i rijetko primjenjeno	povezano i povremeno primjenjeno	u potpunosti povezano i spretno primjenjeno	
SAMOSTALNOST	učestalo potrebna pomoć	povremeno potrebna pomoć	u većem dijelu samostalno	potpuna	
BODOVANJE I OCJENE	0-4 (1)	5-6 (2)	7-8 (3)	9-10 (4)	11-12 (5)